

III RIIGIKOGU

7. istungjärk. **Protokoll nr. 176 (8).**

1928.

III Riigikogu koosolek 30. oktoobril 1928
kell 17.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Tõnisson**, siseminister **J. Hünerson**, välisminister **H. Rebane**, haridusminister **A. Möttus**, teedeminister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**, põllutöominister **O. Köster**, kohutuminister **T. Kalbus**, töö-hoolekandeminister **K. Soonberg**.

Päevakord:

1. Riigi laevade immunitetide kohta käivate mõnesuguste määruste ühtlustamise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Tallinna tehnikumi seadus — hariduskomisjoni ettepanek.

3. Loomataudide vastu võitlemise seaduse muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

4. Mõisade võõrandamisel ülevõetud inventari eest tasumaksamise korraldamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

5. Veneaegsete pensionäride toetusraha nõudmise tähtaja pikendamise seadus — II lugemisel.

6. Ministeeriumide korralduse seaduse § 483. muutmise seadus — II lugemisel.

7. Kriminaalseadustik — II lugemisel.

8. Asunduskapitali seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

9. Asunikude ehituslaenu seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

10. Esimese rahvusvahelise töökonverentsi poolt Washingtonis vastuvõetud tööstusettevõtetes tööaega kaheksa tunniga päevas ja neljakümnekaheksa tunniga nädalas piirava konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**, pärast abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 17.20 min.

1. Päevakorra täiendamine.

Juhataja **R. Penno**: Avan Riigikogu koosoleku. Päevakord a

võetakse nähtava enamusega **A. Tammann'i** (töer) ettepanekul 1. punktiks komisjonide täiendavad valimised.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Sekretär **O. Liigand**: Riigikogu juhatusele on tulnud ja Riigikogu juhatuse poolt komisjonidesse antud järgmised seaduseelnõud:

1. Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seadus — hariduskomisjoni, töökaitseküsimuste suhtes seisukoha võtmiseks sotsiaalkomisjoni.

2. Haagis 17. juulil 1905. a. allkirjutatud tsiviilprotsessi kohta käiva rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seadus — üldkomisjoni.

3. Eesti-Rootsi vahelise laevamöödotunnistuste vastastikku tunnustamise deklaratsiooni, Eesti mõõtkirjade Rootsi laevamöötmise määruste kohaselt väljaandmise kokkuleppe ja lõpp-protokoll kinnitamise seadus — üldkomisjoni.

4. Rahvuse muutmise seadus — üldkomisjoni.

5. Riigiteenijate haigusekindlustuse seadus — sotsiaalkomisjoni, kulude suhtes seisukoha võtmiseks rahaasjanduse komisjoni.

6. Eesti-Itaalia vahelise ajutise kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

7. Bensiini ja jõuvankrite maksude jaotamise ja äratarvitamise seadus — omavalitsuse komisjoni.

8. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

9. Trahteriäride liikide täiendamise ja omavalitsustele trahterimaksu tulude kindlustamise seadus — omavalitsuse komisjoni, maksumäärade suhtes seisukoha võtmiseks — rahaasjanduse komisjoni.

3. Komisjoni täiendavad valimised.

Nähtava enamusega valitakse: hariduskomisjoni **A. Tammann'i** asemele **E.**

Rosenberg (töer);

omavalitsuse komisjoni **M. Juhkami** asemele **E. Rosenberg** (töer).

4. Riigi laevade immuniteetide kohta käivate mõnesuguste määruste ühtlustamise rahvusvahelise konventsiooni kinnitamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson.**

Seaduse lõpuredaktsioon võetakse vastu nähtava enamusega.

5. Tallinna tehnikumi seadus — I lugemisel.

Hariduskomisjoni aruandja **Th. Tallmeister:** Luugupeetud Riigikogu liik-

med! Tehnilise hariduse küsimus on viimasel ajal õige tublisti laineid löönud ajakirjanduses kui ka asjast eriti huvitatud ringkondades, tehnikumi ringkonnas, inseneride ühingu ja üldse nende keskel, kes huvi tunnevad kõrgema hariduse andmise vastu. Selle tagajärjel on ka hariduskomisjon tarvilikuks pidanud selle küsimuse juures pikemalt peatuda ja on terve rea koosolekuid käesoleva seaduseelnõu arutamisel pidanud, muu seas kutsudes osa võtma ka mitmeid asjatundjaid, Tartu ülikooli ja Tallinna tehnikumi õppejõude, inseneride ühingu, Tallinna katsekoja esindajaid j.n.e.

Kõiki neid seletusi ja seisukohtade avaldusi poolt ja vastu ära kuulates on hariduskomisjon pärast pikemaid läbirääkimisi otsusele jõudnud, et Vabariigi Valitsuse poolt esitatud põhimõtteid tehnilise hariduse andmise asjus pooldada tuleb. Need põhimõtted seisavad teatavasti selles, et tehnilist haridust tulevikus meil kolmes järgus tuleb anda, kõigepealt tööstuskoolide kaudu, kust käsitöömeistrid välja tulevad, teiseks, Tallinna tehnikumi kaudu, mis töötaks tehnilise keskkõppeasutusena ja valmistaks ette tehnikuid, ja kolmandaks, tuleks ette valmistada neil aladel, kus see võimalik, kõrgema haridusega insenere Tartu ülikooli vastavas osakonnas; seal, kus see aga võimalik ei ole, stipendiumide kaudu välismaa ülikoolide juures. Hariduskomisjon asus kõigepealt tehnilise keskhariduse küsimuse otsustamisele. Asus sellele seisukohale, et kõigerohkem on meil tarvis keskharidusega tehnikuid, ja see küsimus peab esimeses jones otsustatama. Praegune Tallinna tehnikum on õieti olnud oma põhikirja järgi ka keskkõppeasutus, aga see on välja kujunenud mingisuguseks vahepealseks kooliks kõrgema- ja keskkõppeasutuse vahel. Ta on ette valmistanud tegelikke insenere, kuna tehnikuid sealt väga vähe tulnud. Tallinnas on küll olemas ka tehnika gümnaasium, kuid see on enam-vähem üldhariduslik keskkõppeasutus ja hästi ettevalmistatud

tehnikuid ei ole ta ka andnud. Nii on seisukord kujunenud sarnaseks, et mitmed ministriumid, kes tehnikuid tarvitasid, on omavoliliselt peale selle, kui tehnika gümnaasiumist tulnud inimesed mõne kuu või pool aastat seal töötanud, hakanud iseseisvalt andma neile inimestele tehnika kutset ja nime. Niisugust seisukorda loomulikuks pidada ei saa. Tarvidus keskmise tehnilise haridusega jõudude järele on suur, ja sellepärast peeti tarvilikuks see küsimus kõigepealt otsustada. Käesolev seaduseelnõu on nõnda kokku seatud, et see selle asja tahab lahendada. Siia uuesti asutavasse tehnikumi, mis ümber korraldatud senisest tehnika gümnaasiumist ja praegusest Tallinna tehnikumist, võetakse vastu õpilasi, kes lõpetanud algkooli, mille juures valitsuse eelnõus oli ette nähtud, et nende vanus ei tohi olla üle 20 a. Komisjon arvas, ja seega ühines ka Vabariigi Valitsuse esindaja, et seda kitsendust ei ole tarvis sisse võtta, kuna see oleks täiesti ainulaadiline õppeasutus terves Eestis, kuhu tingimata tulevikus ka need inimesed tahavad astuda, kes vanemad ja küpsemad. Sellepärast kustutati vanuse ülemmäär ja jäeti sisse, et sisseastujad peavad olema vähemalt 13 a. vanad ja algkooli haridusega. Kuidas neid järgmisesse klassi ja tehnikumi eriosadesse vastu võetakse, selle kohta erilisi määrusi seadusse ei võetud, vaid jäeti haridusministriumi korraldada vastavate määrustega. Tehnikum oleks korraldatud nii, et kahel esimesel aastal oleks üldhariduslik ettevalmistus, kus töötatakse klassisüsteemi järgi, kuna eriaastmetel, mis algaksid kolmandal õppeaastal, sünniks töötamine ainete süsteemi järgi. Valitsuse eelnõus oli ette nähtud igalpool klassisüsteem, aga siin tehti muudatus komisjoni poolt, millega ka valitsuse esindaja ühines, sest ei ole mõtet mõne üksiku aine pärast aastat istuda lasta, seda enam, et sinna arvatavasti vanemaid inimesi kogub, ja suurt rõhku pannakse praktilisele tööle. Sellepärast leiti, et ainete süsteem on otstarbekohasem.

Valitsuse eelnõus oli ette nähtud, et valmistatakse ette tehnilisi jõude masinaehituse, elektritehnika, ehitustehnika ja maamöödu alal. Komisjon lisas maamöödu osakonnale juurde kultuuritehnika osakonna, nii et neljas osakond oleks maamöödu-kultuuritehnika. Meil on väga tarvis inimesi, kes sooparanduse ja üldse põllumajanduse alal oma oskust suudaksid üles näidata, sellepärast on käesolevas seaduses ette nähtud, et tehnikum valmistab ette ka kultuuritehnikuid.

Õppeaeg tehnikumis on ette nähtud viis aastat, ja kus õppekava ulatus nõuab rohkem, siis kuus aastat.

Valitsusel on kavatsus maamöödu osakonnas sisse seada kuueaastane kursus, teistel aladel aga — viieaastane.

Need oleksid üldised põhimõtted, mis käesolevale seaduseelnõule aluseks pandud ja mis komisjonis vastu võeti nende ettekantud muudatustega. Komisjonis tehti veel mõningad muudatused, kuid need kannavad rohkem reaktiivset laadi.

Hariduskomisjon esitab käesoleva seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Nagu juba enne tähendasin, on kaalumisel ka kõrgema tehnilise hariduse andmise küsimus. Täna on komisjonis seda arutatud ja vastu võetud eelnõu, mille järgi vastavad alad Tartu ülikooli juurde koondatakse, see tähendab tehnikaosakond ellu kutsutud, kus meil insenere hakatakse ette valmistama nii palju, kui see tarvilik. Kuid selle esitab hariduskomisjon edaspidi, praegu nimetan seda ainult sellepärast, et lugupeetud Riigikogu liikmetel oleks võimalik arvesse võtta, missugused kavatsused hariduskomisjonil on.

Niipalju kui komisjoni meeleolu järgi võin öelda, valitseb seal seisukoht, et meil jõudu ei ole kõrgemat politehnilist õppeasutust ellu kutsuda.

Arvati, et küll on võimalik ellu kutsuda Tartu ülikooli juurde vastav tehniline osakond või jälle jätta see tegemata ja lasta kõrgema haridusega insenere ette valmistada välismaal. Nende kahe võimaluse vahel tuleb komisjoni arvates valida ja nagu alguses öeldud, kaldus komisjoni enamus vastava eelnõu arutamisel I lugemisel sellele seisukohale, et meil ikkagi tarvis on ka kodumaal anda võimalust inimestele, kes tahavad kõrgemat tehnilist haridust saada, seda omandada Tartu ülikooli juures. Nagu alguses tähendasin, tuleb see küsimus aga täies ulatuses kaalumisele edaspidi, kui kõrgema tehnilise hariduse seaduseelnõu Riigikogusse jõuab. Käesoleval korral teen hariduskomisjoni nimel ettepaneku,

Tallinna tehnikumi seadus I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

6. Loomataudide vastu võitlemise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **O. Pukk**: Loomataudide vastu võitlemise seaduse muutmise kohta oli Riigikogule esitatud kaks seaduseelnõu. Täiendus on sellest tingitud, et meil maksvas loomataudide vastu võit-

lemise seaduses teatud liik haigusi, mis loomade juures ette tuleb, ette nähtud ei olnud, nimelt peaaesjalikult sigade tiisikus ja punataud. Kuna viimaseil aastail need kaks taudi põllupidajale suuri kahje tekitanud, esitati ka Vabariigi Valitsuse poolt eelnõu, mis üldkomisjonis aluseks võeti ja millesse tähendatud taudide nimetused sisse võetakse. Erilisi krediite selle tõttu, et tähendatud muudatus vastu võetakse, ei ole vaja sellepärast, et seni selleks ettenähtud summadest jätkub. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

7. Mõisade võõrandamisel ülevõetud inventari eest tasumaksmise korraldamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt**: Üldkomisjon vaatas läbi rkl-te Schilling'i ja Hasselblatt'i poolt esitatud mõisade võõrandamisel ülevõetud inventari eest tasumaksmise korraldamise seaduse eelnõu.

Selle eelnõuga tahetakse võimaldada põllutööstuste ministriumile likvideerida vahakordi nende mõisaomanikkudega, kelle varandus ei kuulunud võõrandamisele kui inventar, kuid tegelikult üle võeti. See seaduseelnõu on Vabariigi Valitsuse poolt läbi vaadatud, ning Vabariigi Valitsus on võtnud seisukoha, millega üldkomisjon on arvestanud, ja võttis eelnõusse täienduse, et väljamaksetavatest summadest arvatakse maha 10% administratsiooni kuludeks.

Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Teemant (põl): Meie, põllumehed, oleme selle seaduseelnõu vastu. Kui ligemalt vaadelda seda seaduseelnõu ja seletuskirja, mis eelnõule juurde lisatud, siis on näha, et see seaduseelnõu on tingitud sellest, et ühelt jaolt mõisapidajalt on võetud osa inventari ja muud vallasvara, mis maaseaduse põhjal ei kuulunud võõrandamisele.

Ma arvan, kui kellegi suhtes on midagi tehtud, mis seadusega kokkukõlas ei ole, siis selleks on teatav tee ja kord olemas, mille abil võib õigust jalule seada. Kui siin tõesti seadusevastaselt on toimetatud, siis, arvan mina, on põllutööstuste ministrium kohustus seadusevastast korda kõrvaldada.

Ei saa ilmuda seadusandlikku kogusse seaduseelnõuga, kui maksvas seaduses teatav tee on juba ette nähtud, mille abil võib

tehtud ülekohut heaks teha. Ma ütlen, kui sarnaseid seadusevastalisi juhte on olnud, mille järeldusi on tarvis kõrvaldada, siis on selleks olemas isegi administratiivtee. Pealegi võib põllutöoministri määruse peale edasi kaevata seaduslikult kohtu teel. Kui mõni varandus endistelt omanikkudelt on ära võetud, mis Maaseaduse § 1. põhjal võõrandamisele ei kuulu, siis võib huvitatud isik oma õigusi kätte saada niihästi valitsemise korras kui ka kohtu abil. Ma arvan, et õiglusetunne ei keela põllutöoministritele selkorral ise seda ülekohut heaks teha, kui on olnud sarnane juht, kus on midagi kelleltki ära võetud, mis võõrandamisele ei kuulu ja mille puhul ei ole enam võimalust sellel või teisel põhjusel edasi kaevata. Minu arvamise järgi on ka tsiviilkorras kaebuse tee olemas. Aga tulla siia sarnase eelnõuga, ilma et kindlasti teada oleks, kui suured on need summad, mis põllutöoministriumil tarvis oleks välja maksta, ja kui teiselt poolt seadus näeb ette korra, kuidas kahjukannatanud isikud võivad kätte saada neid summasid, mis neil õigus saada, siis arvan, et käesolev seaduseelnõu on liigne ja hädaohtlik. See vähendab võimkonna juhatajate, ministrite kohustuste tunnet. Iga minister võib tulevikus teha rahuliku südamega igasuguseid otsuseid, trööstides end sellega, küll Riigikogu annab tulevikus uued korraldused ja parandab tehtud vigu. Sarnane õigluse kaitse on lubamatu, ja selles mõttes hääletab põllumeeste kogude Riigikogu rühm selle seaduseelnõu vastu.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina kui üks seaduseelnõu algataja võin öelda, et ma neid põhimõtteid, mis härra Teemant ette kandis, täiel määral pooldan. Kuid on siiski olemas asjaolud, mis selle seaduseelnõu teevad tarvilikuks, ja millest härra Teemant ei ole rääkinud. Esiteks, meie ei tohi unustada, et Maaseadus esimesel ja teisel aastal viidi läbi ebanormaalsena ja teiseks mõnel alal ebanormaalses oludes. Maaseadus on läbi viidud raamiseaduse abil, millel ainult 23 paragrahvi, kusjuures selles seaduses on tarvitatud mõned sõnad, mis eriti õiguslikus mõistes on teise sisuga, niipalju kui meie teame Maaseaduse motiividest. Muu seas on ka Maaseaduse läbiviimiseks Vabariigi Valitsusele õigus antud määrusi välja anda, ja suurem osa maareformi teostamisest on määrusandlikul teel läbi viidud. Sellega on kohtupraktises võimatuks tehtud ülepea mõndagi küsimust, mis seotud maareformiga, tsiviilkohtus lahendada, mida siin isiklikult

väga õnnetuks pean. Härra ametivennal Teemandil on see ka teada. Niipea kui keegi mõne asjaga, mis seotud Maaseadusega, läheb tsiviilkohtusse, siis niisugused asjad jäetakse ikka läbi vaatamata. Mille tõttu tekkisid need eksitused? Selle tõttu, et põllutöoministriumist poolt välja anti juhtnõõrid, kuidas tuleb toimetada inventari ülevõtmise puhul, ja ministriumist juhtnõõris oli kõik seletatud kategoorilises imperatiivis, see tuleb üle võtta, seda peab võtma j.n.e. Selle järgi toimetati, ja enne kui Riigikohtus selgusele jõuti, et need juhtnõõrid.... (K. Einbund, põl: Aga mis pärast seadusega seda peab tegema? Kui ministrium on kohustatud, siis maksu välja!) Ma räägin sellest pärast, härra Einbund. Kui need juhtnõõrid Riigikohtu poolt kaudsel teel mitte kokkukõlas seadusega arvati, ja kui pärast selgus, et need põllutöoministriumist poolt antud juhtnõõrid ei ole kokkukõlas Maaseadusega, siis kõik need endised omanikud, kellelt üle oli võetud, näiteks telliskive, okastraati, valmis katuse sindleid j.n.e., need ei saanud edasi kaevata, sest administratiiv-kaebuse tähtaeg oli juba möödas. Ja kes siis julges ennem administratiiv-kaebust tõsta, kui põllutöoministriumist juhtnõõris kindlasti ära oli öeldud, et neid asju tuleb üle võtta. (K. Einbund, põl: Aga mis Riigikohus ütles?) Riigikohus esimeste kaebuste puhul otsustas, et sarnased asjad ei kuulu inventari hulka, ja need kaebajad said asjad tagasi. (K. Einbund, põl: Järelikult siis?) Järelikult peaks põllutöoministrium omalt poolt selle välja maksma. Siin seisab aga raskus. Kui meie kohustaksime ministriumist tagasi andma selle, mis ta üle tarvituse võttis, mis seadusevastaselt võeti, siis paneksime meie sellega põllutöoministriumist võimatusse seisukorda. Sest on päris selge, et neist telliskividest, mis üle võetud, on vahepeal majad üles ehitatud. Kuidas saate siis endisele omanikule telliskive tagasi anda. (J. Teemant, põl: Kas Teie siis ei tea, kui objekti ei ole, siis saate tagasi...) Siis tekib aga lõpmatu suur protsess. (J. Teemant, põl: Kas uue seadusega siis ei teki?) Ei teki. See seaduseelnõu on riigile sellepärast parem, et riigil sellejuures üks penn kahju ei teki. Kui aga käiksin seda teed, missugust härra Teemant soovib, siis võiks endine telliskiviomanik tulla ja öelda — telliskivist maksti 1920. a., mil see asi sündis, ütleme niipalju, sinna juurde veel aasta-protsent 6%, ja esitaks põllutöoministriumile kena arvekeste, kusjuures põllutöoministriumist ametnikul on väga palju tööd

ja endisel omanikul ka. Käesoleval korral lüüakse aga lihtsalt raamat lahti, kellele on müüdud telliskive ja kuipalju ning misuguse hinna eest, ja makstakse välja maha arvates 10%. See on iseenesest protseduur, mis väga lihtne. Kui tekkis küsimus, kuidas asja lahendada, leiti see väga lihtne olevat, anda seaduseelnõu välja, seaduseelnõu, kus öeldakse, et endised omanikud võivad ühe kuu jooksul avaldada, missugused inventarid neilt ära võeti. Aga ka see tekitaks põllutöoministeeriumile rohkem tööd, kui käesolev moodus. Selle seaduseelnõu juures on eelduseks, et riik ei maksa pennigi juurde, vaid saab veel 10% igasugusteks kuludeks.

Miks just käesolev seaduseelnõu esitati, seda tahan ma selgeks teha. Põllutööminister arvas ennast mitte-õigustatuks niisugust summat selle jaoks ära tarvitama, kuigi põllutöoministeeriumi juriskonsult seletas, et tuleb tingimata tagasi anda, kas oli telliskivi või midagi muud, mis ära võeti. Aga siiski selleks ei olnud summasid olemas. Riigikohus jälle ei saanud neid asju pärast otsustada selsamal viisil, nagu ta seda mõne asja juures tegi, silmas pidades, et väga mitmed aastad on juba mööda läinud, ei tahtnud Riigikohus tervet käiku tagasi keerata. Ja just Riigikohtu ringkondadest on mulle öeldud, ja ühel ilusal päeval ütles ka põllutöoministeeriumi juriskonsult, et ainuke tee on — esitada seaduseelnõu. Teist teed ei ole. Ja mina isiklikult arvan, et see on kõige lihtsam tee, sellepärast et teine tee viib tsiviilkohtusse, tekib palju protsesse, kus muidugi riik kaotab, ja kusjuures mõlemal poolel on rohkem vaeva ja tööd.

Olen põhimõttelikult just samal arvamisel kui härra Teemant, arvan siiski, et seaduseelnõu tuleks vastu võtta. (Vahelhüüded põllumeeste kogude rühmast.) Ma ei oleks seaduseelnõu Riigikogule ette pannud, kui need teed, mis Teie näitasite, oleksid olnud võimalikud. Need on võimalikud, aga neid mööda ei saa käia.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Härra Teemant küsis, kuipalju nõuab käesolev seaduseelnõu riigikassalt ja seega Eesti rahvalt miljoneid. Selle kohta esitati andmeid üldkomisjonis, ja põllumeeste kogude rühma liikmed võtsid sellest koosolekust osa ja võiksid härra Teemanti informeerida, et käesolev seaduseelnõu nõuab riigilt umbes paarkümmend miljonit. Sellepärast, ja just neil motiividel, mis härra Teemant ette tõi, nimelt, et seaduseelnõu on täitsa otstarbetu, sest kui kellelgi on põhjendatult riigilt mõningaid summasid

saada, siis ei ole muud vaja, kui pöörata vastava nõudmisega ministeeriumi poole, mille järele ministeerium nõuab selle rahuldamiseks tarviliku krediidi. Kui aga kaebamise tähtajad on ammu mööda lastud, siis ei ole mingit põhjust tagantjärele võimaldada möödalastud nõudmisi rahuldada.

Neil motiividel hääletasid üldkomisjonis sotsialistid, ja kui ma ei eksi, ka asunikud selle seaduseelnõu vastu. Ta võeti vastu üldkomisjonis ainult ühe hääle enamusega, ja sellepärast et hääletasid üldkomisjonis poolt põllumeeste, kristliku rahvaerakonna ja tööerakonna rühmade esindajad. See on väga rõõmustav, et põllumehed vahepeal on arusaamisele jõudnud, et sotsialistide poolt ette toodud väited õiged on, need omaks võtnud ja seda deklareerinud, sest parem on hilja arusaamisele jõuda kui mitte üialgi. (J. Teemant, põl: Sellepärast õppige ka teiselt!)

Aruandja V. Hasselblatt (lõpusõna): Mis puutub sellesse vastuväitesse, mis härra Jõeäär ette tõi, siis muidugi asi on niisugune, et juba 1922. a. peale nii Vabariigi Valitsus, kiri on s'in kaustas olemas, kui ka põllutöoministeerium seletasid, et muidugi tulevad ülevõetud asjad tagasi anda, kuid meil puuduvad selle jaoks võimalused, raha. Selleks peavad seaduseandjad nõusoleku andma ja sellepärast esitati seaduseelnõu. Vabariigi Valitsuse seisukoht 18. maist 1928 selles asjas ütleb, et ilmtingimata on tarvis õiguslikust seisukohast välja minnes lahendada vaherkord, mis tekkis selle inventari suhtes, mis üle võetud Maaseaduse mõtte vastaselt 1920. a. ja 1921. a. kevadel. See on põllutöominister Köstri ettepanek, millega Vabariigi Valitsus ühines. Ma ei või endale ette kujutada, missugune vaherkord tekiks, kui seaduseelnõu tagasi lükatakse. (M. Laarman, põl: Mis riigikontrolör ütleb selle maksmise korra kohta?) Seaduseelnõu kohta ei ole riigikontrolli arvamist kuulatud. Arvan, et kui seaduses on täielikult tähendatud, et see raha makstakse välja operatsioonismuudast, siis ei ole riigikontrollil midagi selle kohta öelda. Mina igitahes tahaksin alla kriipsutada, et õigusetunne nõuab seaduse vastuvõtmist. (Põllutöominister O. Köster: See pole põllutöoministeeriumi, pole ka Vabariigi Valitsuse seaduseelnõu, see on Riigikogu rühma eelnõu.—O. Gustavson, stp: Härra põllutöominister, valitsus toetas seda seaduseelnõu.)

Juhataja R. Penno: Hääletamisele tuleb ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel

vastu võtta. Rkl. Teemandi ettepanek on eitav, sellepärast see iseseisvalt hääletamisele ei tule, Riigikogu liikmed teevad sellest hääletamise juures järeldused. (Hääletatakse.) Poolt on 5 häält, vastu 33 häält, seega on seaduseelnõutagasilükatud.

8. V. Hasselblatti erakorraline teadaanne.

On esitatud selleaegse põllutöeministri nõusolekul, kes arvas, et selle seaduseelnõu järele on tarvidus olemas. Selle seaduseelnõu kohta nõuti Vabariigi Valitsuselt poolteise aasta jooksul väljaarvamisi ja kalkulatsioone, palju tuleb tasuda. Selajal oli valitsus, kelle seljataga suurem hulk rühmadest seisis. Mina leiän, et kui praegusel ajal valitsuse seljataga seisvad rühmad ei poolda seda valitsuse seisukohta, siis oleks valitsus pidanud tarvilikuks, leida teine tee selle seaduseelnõu tagasilükkamise puhul, kuidas õiglaselt küsimust lahendada. Kuna aga valitsus seda teinud ei ole, siis on minul täis tõendus selle kohta, et meie riigis on kaht seltsi kodanikke, ühed, kes pandud õigustatud seisukorda, ja teised, kellel seda õigust ei ole. Mina ei soovi, et need kodanikud, kelle esindajaks mina siia valitud, peaksid selles mitteõigustatud seiskorras olema, vaid arvan, et valitsus peaks tee leidma, kuidas seda olukorda lahendada, mis praegu seaduseelnõu tagasilükkamise tõttu tekkinud.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Teemandilt on ettepanek,

avada läbirääkimised erakorralise teadaande puhul.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

J. Teemant (põl): Ma kordan seda, mis ma eelpool ütlesin. Kui tõesti on põllutöeministeeriumi poolt endistele mõisaomanikkudele kellelegi ülekohut tehtud, siis peab see heaks tehtama. Mitte sellepärast ei astu ma rühma nimel siin üles, kaitsesin teatud seisukohta ja palusin selle seaduseelnõu tagasilükata, et kellelegi ülekohut teha, vaid ma leidsin, et see tee, mille valitsus praegusel korral õigeks pidanud, ei ole kohane ja sellepärast hääletasime selle seaduseelnõu vastu.

Juhataja **R. Penno**: Sõnasoovijaid ei ole, ettepanekuid ei tehta, Riigikogu läheb päevakorras edasi.

9. Veneaegsete pensionäride toetusraha nõudmise tähtsaja pikendamise seadus — II lugemisel. (Tekst III Rk. 7. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

10. Ministeeriumide korralduse seaduse § 483. muutmise seadus — II lugemisel. (Tekst III Rk. 7. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

11. Kriminaalseadustik — II lugemisel. (Tekst „III Riigikogu protokolli lisad“, lisa nr. 56, veerg 507—655.)

Sotsiaalkomisjoni aruandja rkl. Voiman'i puudumisel täidab aruandja kohuseid komisjoni esimees rkl Tamm.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Loosalu**.

Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Kriminaalseadustiku komisjoni aruandja **R. Vreeman**.

Arutamisel üldosa 1. peatükk.

Kohtuminister **T. Kalbus**: Austatud Riigikogu liikmed! Härra Jõeäär võttis pikemalt sõna

surmanuhtluse kohta. Ma ei kavatse siin pikemalt selle küsimuse üle kõnelema hakata sellepärast, et ma arvan, et Riigikogu liikmetel on selles küsimuses kindel seisukoht, ja Riigikogu kõnetoolilt neid teisiti veenduma panna, kui nende veene on, oleks asjatu katse. Ma tahaksin selles küsimuses mõned ääremärkused teha, nimelt sellepärast, et mõned väited ja seisukohad, mis härra Jõeäär ette tõi, täpsed ei ole. Kõigepealt härra Jõeääre seletustest võis nii aru saada, nagu oleksid kõik teadusemehed sellel seisukohal, et surmanuhtlus kui karistus tuleks kriminaalkoodeksist välja jätta, ja kui nüüd Eesti Riigikogu julgeks seda teha, et tema kriminaalkoodeksi surmanuhtluse alale jätaks, siis oleks see häbiplekk Riigikogule. Nii olid härra Jõeääre viimsed väited, kui ta siit kõnetoolilt lahkus.

See härra Jõeääre seletus on ekslik. Teadusemeeste hulgas ei ole vähem neid, kes surmanuhtlust pooldavad kui neid, kes selle vastu on. Siin ühtlast seisukohta üldse ei ole — ühed teadusemehed pooldavad surmanuhtlust ja niisama kaaluvate väidetega kui need, kes eitavad surmanuhtlust. Ma võiksin siin üksikuid teadusemehi nimetada, kes surmanuhtlust pooldavad, nimelt Kant, Hegel,

Saksa teadlane Mittelstadt, Jaapani professor Yamahoka, Lombroso ja Garofalo. On selge, et teadusemeestel ühtlast seisukohta ei ole; nende nimel väita, et nad kõik surmanuhtluse vastu on, ei ole õige.

Meie peame tunnistama, et kriminaalõigus sugugi ei eita surmanuhtlust kui karistust, ja sellepärast arvan ma, et ei ole midagi kohutavat selles, kui Eesti Riigikogu jätab karistusedelisse surmanuhtluse, nii kui see ette nähtud seaduseelnõus, mis Vabariigi Valitsuse poolt esitatud ja komisjoni poolt vastu võetud.

Edasi tõi härra Jõeäär ette terve rea riike, kus surmanuhtlus kaotatud. Mulle jäid näiteks meelde Mehhiko ja Portugal. Jah, see on õige, et neis riikides surmanuhtlus paberil on kaotatud, aga igal nädalal loeme lehtedest surmaotsuseid, mis Portugalis ja Mehhikos tehakse. Tähendab, vormlikult on kaotatud, aga tegelikult tarvitatakse surmanuhtlust õige laialt. See näide ei või meid kõigutada, et surmanuhtlus meie kriminaalkodeksis olla ei või.

Siin tähendati veel sellele, et Saksa eelnõu arutamise puhul on suur võitlus käimas surmanuhtluse kaotamise pärast. Saksa eelnõus on surmanuhtlus ette nähtud, aga meie peame aru saama, et Saksa koodeksi ja meie koodeksi vahel on suur vahe. Saksa koodeksis, kus surmanuhtlus ette nähtud, teist karistust olla ei või, kohus võib ainult surmanuhtluse määrata. Meie koodeksi § 53 punkt 2 alusel võib kohus üle minna surmanuhtluselt ka tähtajata sunnitööle. Meil on surmanuhtlus ette nähtud 2 paragrahvis: § 74 — riigikorra vägivaldse kukutamise eest ja § 80 — riigi äraandmise eest sõja ajal. Nagu ma eelmisel korral tähendasin, võib § 80 ainult sõjaajal tarvitamisele tulla, nii et rahuajal on ühes paragrahvis surmanuhtlus ette nähtud, nimelt § 74., riigikorra vägivaldse kukutamise eest, kuid ka selles paragrahvis määratud karistusest võib kohus üle minna surmanuhtluselt sunnitööle, nimelt § 53 punkt 2 põhjal. §§ 421 ja 555 on ette nähtud surmanuhtlus ja sunnitöö, nii et siin on kohtul valik karistuse määramise juures veel laialdasem. Teiseks ei ole võimalik selle seaduse järgi surmanuhtlust laialt tarvitada, sellepärast, et § 58 näeb ette esiteks, et inimestele, kes üle 70 a. vanad, surmanuhtlust üldse määrata ei saa, neile tuleb määrata vangistus. § 57 näeb ette, et kõik kodanikud, kes mingisuguse raske kuriteo toime pannud, kui nad alla 20 a. vanad, tähendab täisealised ei ole, ei või neile surmanuhtlust määrata, vaid peab sunnitööle üle minema. Paragrahvide hulk, mille põhjal surmanuhtlust määrata võib, on väike, ja kategooria inimesi, kes langeksid selle alla rasket kuritegu toime

pannes, on piiratud. On õige, et Vene ajal oli võetud seisukoht, et naistele ei või surmanuhtlust määrata. Seaduseelnõu, mis meil praegu arutamisel, selle kohta erandit ei tee. Kriminaalseadustiku järgi võib naistele 20—70 aasta vanuseni määrata surmanuhtlust, kui nad vastava raske kuritöö toime paneksid. Kui vastav paragrahv, see on § 58, arutamisele tuleb, võib sellest pikemalt kõneleda.

Edasi kõneles Jõeäär mitmest riigist, kus surmanuhtlus kaotatud, või vähe tarvitatakse, kuid ta ei toonud ette neid faktilisi aluseid, mispärast ühes või teises riigis seda vähe tarvitatakse. Ta nimetas näiteks Belgiat. Meie teame, et Belgias ei tarvitatagi peaaegu surmanuhtlust, aga sellel on ka oma põhjused. Belgias karistatakse näiteks raskete kuritööde eest asumisele saatmisega Aafrikasse, ja sellega on raskete süütegude tegijad seltskonnast täiesti eraldatud. Neil on faktiliselt võimalik eraldada raskete kuritegude tegijaid. Meie teame samuti, et Prantsusemaal surmanuhtlust vähe tarvitatakse, kuid ka seal on teatavad saared Vaikses ookeanis, kuhu kõigesuuremad kurjategijad saadetakse. Omal ajal oli ka Venemaal koloniseerimine Siberisse just sellepärast võimalik, et vabu maa-alasid oli. Kus on siis Eesti riigil sarnased maa-alad, kuhu ta võiks eraldada raskeid kurjategijaid? Meil ei ole niisugust kohta. On mitmesugused asjaolud mõõduandvad, mispärast üks riik ühtviisi ja teine riik teistviisi talitab. (A. Jõeäär, stp: Härra minister, Teie eksite, Belgias ei ole surmanuhtlus kaotatud. Lugege minu eriarvamist.) Ma lugesin seda Teie kõnest. Ma tahaksin veel öelda, et kriminaalseadustik on Riigikogus juba kaugemat aega arutamisel. See on läbi käinud mitu Vabariigi Valitsust, ja kõik Vabariigi Valitsused on pooldanud seda karistamisredelit, mis käesolevas seaduses ette nähtud. Arvan, et asjaolud, mis rkl. Jõeäär ette tõi ja mis Riigikogu kohutama pidid selles mõttes, et seadust nii vastu võtta ei või, nagu see esitatud komisjoni poolt, on alusetud. Praegune Vabariigi Valitsus pooldab seaduseelnõu esitatud kujul, ja nagu tähendasin, on seda pooldanud ka endised valitsused, kelle ajal seadus arutamisel olnud.

Lõpuks tahaksin väikese märkuse teha härra Jõeääre kohta. Meie teame, et härra Jõeäär on sotsiaaldemokraat ja et ta tunnustab Marx'i. Marx näeb ette lõpuks ikkagi diktatuuri, ja ükski diktatuur ei saa surmanuhtluset läbi. Sellepärast jääb minule arusaamatuks, et kui on kodanliku demokraatia ajajärk, siis on härra Jõeäär surmanuhtluse vastane, aga kui tuleb sotsialistliku diktatuuri ajajärk, siis on vastupidine nähtus. Niisugune kahe mõõ-

dupuuga mõõtmine ei ole õige. Ja sellepärast, kui sotsiaaldemokraadid tahavad oma põhimõtetele kindlaks jääda, siis peaksid nad ka kodanlikus ilmakorras surmanuhtluse poolt hääletama, sest siin ei saa ükskord poolt ja teinekord vastu olla.

A. Jõeäär (stp) (fakt. märk.): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Kohtuministri väited on sisuliselt sedavõrt nõrgad, et neid ümber lükata ei tasu vaeva. Faktilise märkusena luban endale järgmist öiendada. Kui vähe kohtuminister on informeeritud surmanuhtluse küsimusest isegi sellele vaatamata, et temal oli kasutada minu eri-arvamine ja kõne stenogramm, näitab see, et ta tuleb minu väiteid ümber lükkama tõendades, et Belgias on surmanuhtlus kaotatud sellepärast, et seal teistsugused olud ja et neil on võimalus saata asumisele j.n.e. Kuna mina just vastupidist tõendasin ja nimelt, et Belgias on püsima jäänud surmanuhtlus. Minu kõne stenogrammist võite leida selle kohta järgmist. Esiteks esimesel lugemisel ettekantud isearvamisest: „Püsinud on surmanuhtlus järgmistes riikides: Belgias 6 süüteo eest. 1864 a. saadik üksainus kord otsus täide viidud. Seegi sõja ajal“. Teiseks — teisel lugemisel: „Belgia. Surmanuhtlus on seni põhiseaduses, kuid see on kõrvaldatud mittetarvitamise läbi“. Kui isegi härra minister sarnaste argumentidega tuleb minu väiteid ümber lükkama, siis võite arvata, missugused teadmised sellel alal on teistel rahvasaadikutel.

A. Rei (stp): Ma ei tea kindlasti öelda, kuna ma ei kuulnud kõike, mis minu rühma-kaaslane Jõeäär kõneles, kas tema tõesti rääkis, et kõik praeguse aja teadlased on surmanuhtluse vastu. Igatahes ei usu ma seda, et rkl. Jõeäär oleks nii rääkinud.

Kui aga härra kohtuminister niisuguste väidete vastu vaieldes ütleb, et teadlaste hulgas on sama palju surmanuhtluse pooldajaid kui selle vastaseid, siis arvan mina, et ta rängasti eksib. Härra minister nimetas rea nimesid, kes on surmanuhtluse poolt, nagu sakslane Hegel ja itaallased Garofalo ja Lombroso. Mina julgen aga kinnitada, et sarnaseid kindlalt veendunud surmanuhtluse kaitsjaid nagu Hegel, Garofalo ja Lombroso, tuleb uuemal ajal väga vähe ette. Suurem osa praeguse aja teadlastest on surmanuhtluse eitajad, kes näitavad kaaluvate argumentidega, et praegusel ajal on surmanuhtlus vastuvõtmatu. Nii et kaugelt suurem hulk teadlastest on surmanuhtluse vastased. Nimetan vaid Saksa professor Liepmann'i, kes oma põhjalikus teoses „Die Todesstrafe“ kõiki väiteid läbi kaaludes

jõuab otsusele, et surmanuhtlus tuleb kriminaalõigusest täiesti välja jätta. Ja see on ka arusaadav sellepärast, et praeguse aja kriminaalõigus ikka rohkem ja rohkem on loobunud vanast kättetasumise põhimõttest, sellest põhimõttest, millele oli rajatud mooseseaegne kriminaalõigus, ja ikka rohkem ja rohkem asetatakse see põhimõte ümberkasvatamise põhimõttega. Nende uute vaadete seisukohalt on surmanuhtlus vastuvõtmatu. Kui nüüd vana tsaarivalitsus, kes indiviidumi õigustest väga vähe hoolis, kes oli rajatud politseilikule vägivaldale, pidas võimalikuks läbi saada surmanuhtlusega, siis peaks meil, kes meie 20. sajandil elame, ja kes tahame demokraatlik riik olla, piinlik olema astuda sarnane suur samm tagasi, võrreldes Vene seadustega. Härra kohtuministri vastuvaidlus minu rühma-kaaslasel Jõeäärel oli saamatu ja igatahes mitte ministri väärioline, kuna härra ministri seletused annavad väga pealiskaudselt mõtlemisest ja vähesest asjatundmisest tunnistust. Et Marx või Engels või keegi teine sotsialistidest oleks kunagi öelnud, et surmanuhtlus on tarvilik, seda mina kuulen küll esimest korda. Kui Venemaal praegu valitsev kommunistlik erakond hakkas esimest korda 1918 a. käsutama surmanuhtlust, siis kirjutas just üks Vene sotsialistidest, kadunud Martov, kes oli üks kõige järjekindlamaist Marx'i õpetuse pooldajaist üleskutse surmanuhtluse vastu ja näitas, et see on töolisteklassi püüdeid reostav ja häbistav nähtus, et üks valitsus, kes tahab end töölisteklassi valitsuseks nimetada, tarvitab surmanuhtlust. Martov'i broshüür „Maha surmanuhtlus!“ on vast kõige hoogsamalt kirjutatud dokument, mis üldse kunagi surmanuhtluse vastu on kirjutatud. Arvan, sellel Vene sotsialistil, keda kogu sotsialistlik internatsionaal austab kui üht oma suurimat juhti, oli igatahes rohkem asjatundmist kui meie kohtuministril selle üle otsustamiseks, kas töölisteklassi diktatuur vajab surmanuhtlust.

Kohtuminister **T. Kalbus**: Austatud Riigikogu liikmed! Mina ütlesin juba alguses, kui sõna võtsin, et võtan sõna ainult ääremärkuseks, ja et mina ei mõtle siin mingisugust loengut pidama hakata sellest, kes on kõnelenud surmanuhtluse poolt, ja kes vastu, ja missugustel väidetest. Minu arvamise järgi käesoleval juhul Riigikogu liikmeid siit kõnetoolilt teisiti mõtlema panna on absoluutselt võimata, ja sellepärast ei ole mõtet neid väiteid ette tuua. See on suur küsimus, ja seda on teadusemehed niipalju seletanud, samuti politikamehed, et mina arvan, et meie Riigikogu liikmetele kõik need asjaolud on teada, ja et sellepärast ei ole tarvis 4—5 tunni

pikkusi kõnesid pidada, nagu seda härra Jõeäär tegi. See on selge.

Mina tahtsin ainult mõne märkuse teha, ja need seisid selles, et härra Jõeäär, kui ta siit kõnetoolilt lahkus, ütles, et terve teaduseilm on surmanuhtluse vastu, ja kui meie Riigikogu julgeb selle vastu võtta, siis on see häbiplakk meile. Sellest seisukohast välja minnes tahtsin mina paranduse teha, et terve teaduseilm ei räägi nõnda, et vaated lähevad siin lahku. Ma nimetasin ka mõned nimed. (Vahelhüüe A. Jõeääre, stp poolt.) Võibolla, et ma Jõeääre kõnet hästi ei kuulnud. Mina ei suuda härra Jõeääre stenogrammi läbi lugeda, sest ta kõneles 5 tundi, ja võibolla, et ta siis ütles, et Belgias on see maksev. (A. Jõeäär, stp: Kas Teie siis ise ei tea seda?) Tean küll.

Mis nüüd puutub sellesse seisukohta, mida ma tähendasin siin diktatuuri küsimuses, siis põhimõtete teoretiseerimine on ju ilus, aga meil on tegelik elu, ja meil on ajaloost kogemusi. Seal, kus tööliste diktatuur maksev on, või maksev olnud, seal on ikka verevalamisi ja surmanuhtlusi kõige suuremal määral olemas. Võibolla, et Marx ei mõelnud seda, aga selleta ei saada läbi. (A. Jõeäär, stp: Täheandab, Teie olete need kõigesuuremad Marx'i pooldajad. — Vahelhüüded pahemalt poolt.) Ma olen kindel, et kui kuskil peaks midagi sarnast juhtuma, selleta teie läbi ei saa.

Ma konstateerin seda ajaloo käiku. Niipalju kui teada, kus diktatuur valitseb, seal on verevalamine ja surmanuhtlus tarvitamisel kõige suuremal viisil. Seda ma konstateerisin.

H. Martinson (tp): Kui ma algul tegin paranduse, et kriminaalseadustikus surmanuhtlus kõrvaldataks, siis ma ei aimanud kaugeitki, et meil leidub veel kohtutegelaste keskel niisuguseid, kes söandavad tulla surmanuhtlust kaitsma. Ma usun, et mõnedki Riigikogu liikmetest, kes siin on, on omalajal surmanuhtluse alla mõistetud ja võiksid neid tundeid ja meeleolu kirjeldada, mida nad tolkorral tundsid. Ka mina tunnen, mis tähendab surmanuhtlus. Olen pidanud 2 kuud ootama surmanuhtluse täidesaatmist ja võiksin teile seda piina ka kirjeldada. Ma usun, et need, kes julgevad ja söandavad käe tõsta veel praegu surmanuhtluse poolt, ei vääri seda nime, et 20. aastasaja haritud inimesed olla. (Aruandja R. Vreeman: Kas teie sunnitööd olete proovinud?) Seda ma ei ole. Aga mahalaskmisele olen 2 korda määratud. (Siseminister J. Hünerson: Ega see ka palju parem ei ole.) Sealt tulete ikka veel tagasi.

Aruandja **R. Vreeman** (lõpusõna): Vahepeal on siin palju arvustusi, õieti vähede Riigikogu liikmete poolt, kuid mõne poolt õige pikalt, toodud esile peatükk esimese, nimelt surmanuhtluse kohta. Rkl. Jõeäär on ette kandnud terve nii nimetatud teadusliku töö. Ma selle töö kohta aruandjana ei saa arvamist avaldada sellepärast, et ma kannan ette komisjoni seisukoha ja selle, mis selle peatüki, eriti surmanuhtluse küsimuse juures, arutati. Komisjon arutas surmanuhtlust põhjalikult ja seal komisjonis, mille liikmeks oli ka rkl. Jõeäär, ei olnud ette kantud neid pikki teooriaid, neid teadusemeeste nimesid, samuti riike oma olukordadega, mis surmanuhtluse poolt või vastu käib. Härra Jõeäär vaidles ka seal vastu, kuid komisjoni enamus jättis surmanuhtluse meie kriminaalkoodeksi. Siin ei ole mõõduandvad olnud suured teooriad, mis teadusemeeste poolt vanast ajast kui ka viimasel ajal avaldatud, vaid komisjon on läinud välja tegeliku elu seisukohalt. Ja ma usun, et Riigikogu ei hakka kohandama siia mõne Mehhiko või mõne teise riigi... (A. Jõeäär, stp: Aga Läti ja Soome, kas need nii kaugel on?) või teadusemeeste töid meie kriminaalkoodeksi arutamise puhul. (A. Jõeäär, stp: Kui kaugel on Läti ja Soome?) Meie oleme niisuguses olukorras, kus peame rehkendama oma olukorraga ja rahva tahtmisega.

Surmanuhtlus on meie koodeksis väga vähestel juhtudel ette nähtud, nimelt neljal juhul. Ja kui neil juhtudel ei peaks surmanuhtlus maksma jääma, siis ma usun, Riigikogu ei talitaks rahva üldise arvamise järgi. Surmanuhtlus on ette nähtud riigikorra vägivaldse muutmise juures. Ma tahaksin teada, missugune riiklikult mõtlev kodanik jätaks karistamata inimesed, kes vägivaldaga teist tapvalt esinevad meie riigikorra vastu. Samuti sõja ajal — tahaksin teada rahva meeleolu, kui salakuulaja jäetakse karistamata kõrgema karistusega.

Tapmine on niisamuti erakorralistel juhtudel ette nähtud, see on viimne juhtumine. § 555. on röövimise korral, kui see on mitu korda sündinud, surmanuhtlus ette nähtud. Sel juhul ei ole ka ühekordsel röövimisel niisugune karm karistuseviis ette nähtud, vaid seda tarvitatakse korduvatel juhtudel, nimelt kui kolm korda on teise inimese kallale tungitud vägivaldaga, (A. Jõeäär, stp: Lugege enne paragrahv läbi, seal ei ole juttu kolmest röövimisest.) teda vägistades j.n.e. ja kui selle kolme röövimise eraldi juhu vaheajast ei ole möödunud viit aastat. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) § 555. on see sees. Surmanuhtlusega karistatakse ainult

siis, kui kolm korda järjest on toime pandud röövimine, samuti väljapressimise, kelmuse j.n.e. eest. Olge lahke ja lugege!

Härra Jõeäär rääkis, et meie kriminaalkoodeksil peaks olema kasvatav mõju. Siin on küll palju paragrahve, milles on ette nähtud kasvatuslik külg, kuid niisuguste inimeste juures, kus kaob igasugune mõte kasvatamisest, neid peab ühiskond välja opereerima, kui mädapaiseid. Siin märkis vastuseks ka härra kohtuminister, mina seda kordama ei hakka, kuid tähendan ainult seda, et meil ei ole tähtis nende kõrgete teooriate üldväited ja see, et ka tsaarivalitsuse ajal surmanuhtlus ei olnud, siis arvan, et meie peame kohandama kriminaalkoodeksi Eesti olude järgi, ja pealegi on rahva üldine arvamine, et kriminaalkoodeksis on karistused väiksetena ette nähtud. (B. Eilman, stp: Missugune karistus võiks olla üle surma.) Surmanuhtlus ei ole ainuke karistus ja möödapääsematu, vaid see paragrahv lubab minna ka sunnitööle, kui on selleks põhjusi. Surmanuhtlusega karistamist ei tohi ära võtta. Kui meie selle ära võtame, siis peaksime tarvitama sõjaseisukorda, kus sõjaringkonnakohtud peavad mõistma raskeid karistusi. Sellepärast ei saa ühineda ettepanekutega, mis Riigikogu liikmete poolt on esitatud surmanuhtluse kaotamiseks.

A. Jõeäär (stp) (fakt. märk.): Faktilise märkusena pean konstateerima kurba tõsisaja, et härra aruandjale § 555 tuttav ei ole, kuna ta räägib ainult kolmest juhust. Paragrahvis on aga öeldud, et surmanuhtlusega karistatakse ka isikut, kes esimese röövimise toime pannud, kui ta enne seda kolm korda on varguse, röövimise, väljapressimise või kelmuse eest karistatud.

Aruandja **R. Vreeman** (fakt. märk.): Ma ei leia, et rkl. Jõeäär oleks midagi öiendanud. Mina tsiteerisin selle paragrahvi viimast osa, mitte kogu paragrahvi.

Juhataja **R. Penno**: Kannan ette parandused. Rkl. H. Martinson'ilt on ettepanek,

§ 1 vastu võtta järgmiselt: „§ 1. Süüteoaks loetakse tegu, mis seadusega enne selle teo kordasaatmist karistusvääriks tunnustatud“.

Edasi on rkl. H. Martinson'ilt ettepanek § 2. kohta:

§ 2. ülesloetud karistuste hulgast „1) surmanuhtlus; kustutada.

Siis on ettepanek rkl. Jõeäärelt:

§ 2. p. 1) surmanuhtlus — välja jätta.

See ettepanek langeb ühte rkl. Martinson'i ettepanekuga.

Siis on ettepanek rkl. Jõeäärelt:

§ 3. välja jätta sõnad: „surmanuhtluse või“.

Kõigepealt tuleb hääletamisele rkl. Martinson'i ettepanek § 1. kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Martinson'i ja rkl. Jõeääre ühtelangev ettepanek § 2. p. 1. kohta. (Hääletatakse. — M. Martna, stp: Üks kristlane kõige ees! — A. Sternfeldt, krst: Palju siis Teie tahate?) Poolt on 28 häält, vastu — 35, — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Rkl. Jõeääre kolmas ettepanek § 3. kohta hääletamisele ei tule, sest see on eelmise hääletamisega otsustatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 1. peatükk vastu võetud.

2. peatükk võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(3. peatükk.)

V. Hasselblatt (sks): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! III peatükk sisaldab ühe paragrahvi, mis ilmselgelt võrdse teiste kriminaalseadustikkudega moodustab kõige suurema uuenduse, mis üldse seadustikus leida. § 12 näeb ette, et surmanuhtlus, mille poolt praegu Riigikogu enamus hääletanud, viiakse täide surmamõistetute valiku järgi. Valik ei ole kuigi suur ette nähtud, nimelt poimine ja surmamõistetute soovil kihvitamine ehk mürgitamine. Mürgitamist iseenesest võib läbi viia kas morfiumi sissepriitamisega, mürgaasiga või mürkainega, mis roaga sisse antakse, ühesõnaga väga mitmesugustel moodustel. Siinjuures on põhjenduseks see, et surmamõistetutele antakse valikuõigus; see on humaniteet. Kuid ma väga kahtlen, kas see õige on. Iseenesest võiks öelda, et senistel üldistel aladel, kus väga suured ja mitmesugused kongressid töötavad surmanuhtluse küsimuse alal, vaevalt on otstarbekohane, et meie esimestena hakkaksime siin, ma tahaksin öelda, eksperimenti tegema. Ma olen surmanuhtluse „à la carte“ vastu, sest 1) see ei ole humanne. See ei ole humanne sellepärast, et võib olla surmamõistetute valib mürgi ja temale tuuakse see. Aga kas ta teab, et ta on Sokrates? Võibolla ta ei ole Sokrates, ja selle asemele, et järgmisel hommikul mürki võtta, viiakse ta puu alla. Järelikult on niisugune oletus, et valikuõigus ei ole humansem kui otsekohe surmanuhtluse täideviimine.

2) See on põhimõttelikult täiesti vastu võtmatu, et üldse süüdimõistetutele antakse

valikuvõimalus, missugust karistusevormi ta tahab kanda. Kui see paragrahv sel kujul vastu võetakse, siis arvan mina, oleks õiglane, kui eluksajaks sunnitöölemõistetule anname ka õiguse valida kas mürgitamise või sunnitöö. Mina igatahes, kui mind eluaegsele sunnitööle mõistetaks, parema meelega eelistaksin võtta mürki. (A. Anderkopp, tõer: Nagu Inglismaal...) Nii kui siin, näiteks, valikuõiguse anname, siis põhimõttelikult võiks ka inimesel õigus olla valida kas 3 kuud türmi või 6 kuud aresti. Aga, minu härrad, see valikuõiguse andmine süüdimõistetule on põhimõttelikult vastuvõtmatu.

Tuleb veel neljas põhimõte juurde, mis pärast § 12 sel kujul ei ole vastuvõetav. Nimelt, et meie selle mürgitamisega siiski kaudselt sunnime inimest enesetapmisele, ja ka see on lubamatu, karistus ei või kujuneda enesetapmiseks. Pärast tuleme paragrahvi juurde, kus enesetapmine on keelatud. (Kohtuminister T. Kalbus: Kuid see ei ole enesetapmine.) Enesetapmise kohta on meil siiski eitav seisukoht, kuid siin näeme, et surmanuhtluseks võib enesetapmist tarvitada.

Teen ettepaneku,

käesolev paragrahv vastu võtta sel kujul, et välja jääksid sõnad „või, surmamõistetule soovil, mürgitamise“.

Mina ei oleks selle vastu, kui oleks öeldud, surmamise kas poomise või mahalaskmise kaudu, — see oleks siis juba türmiülema asi, missuguse karistuseviisiga hukkamine läbi viidakse. Aga sund peab olema, kuid mitte, et inimene ise valib enesele nuhtlusemooduse.

H. Martinson (tp): Nii kurb kui see on, et surmanuhtlus hääleteenamusega on kriminaalseadustikku jäetud, peaks vähemalt surmamisviisi natuke humaansemaks tegema. Seda ei saa keegi salata, et poomine üks kõige jõledamatest surmamisviisidest on, mis isegi nuhtluse täidesaatjale jälestavalt mõjub. Teen sellepärast ettepaneku,

muuta § 12. järgmiselt: „Surmanuhtlus saadetakse täide mitteavalikult mahalaskmise või surmamõistetule soovil, mürgitamise läbi“.

Mina ei kuulnud hästi, missuguse ettepaneku tegi härra Hasselblatt, aga vist seisis tema ettepanek selles, et ta ei pooldanud surmamõistetule enese soovi surmamisviisi kohta. Mina võin omast kohast öelda, et kui mina olin surmamõistetud ja ootasin ööseti, millal mind tulakse ära viima, siis oleksin mina kõigest hingest tahtnud ise ennast tappa ja sellepärast leian, et surmamõistetule tuleks anda valida

surmamise viis, ja mürgiandmine tema enese kätte oleks kõige humaansem.

Teine ettepanek on § 21. kohta, kus on öeldud, et § 19. põhjal kaotatud õigused antakse tagasi sunnitöölemõistetule 10 aasta pärast ja vangimajamõistetule — 5 aasta pärast, arvates kinnipidamise lõpust. Nagu näib, on need tähtsajad endisest Vene Nuhtluseeadusest võetud, milles oli ette nähtud pool kõige kõrgemast karistusemäärast, ja nagu teada oli Vene ajal kõige kõrgem määr sunnitöö karistust 20 aastat ja vangistust 10 aastat. Meil on käesolevas seaduses määratud sunnitöö kõrgem tähtaeg 15 aasta peale ja vangistus 6 aasta peale. Oleks täiesti kokkukõlas, kui meie õiguste kitsendamise ajaks määrame poole kõigekõrgemast karistusemäärast, ja sellepärast teen ettepaneku,

§ 21. algus muuta järgmiselt: „§ 19. põhjal kaotatud õigused antakse tagasi, sunnitöölemõistetule — 8 aasta pärast ja vangimajamõistetule — 3 aasta pärast, arvates kinnipidamise lõpust“ j.n.e.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Ma ei ole siiski veel lootust kaotanud, et Riigikogu surmanuhtluse karistuse redelist kustutab, kuna hääletamisel selgus, et häälte vahe oli väga väike, nimelt 7 häält. Sellepärast loodan, et surmanuhtlust on võimalik kustutada kriminaalseadustikust kolmandal lugemisel, ning panen ette,

§ 12 välja jätta ja § 18-dast välja jätta sõnad: „Surmanuhtlusele või“, et võimalik oleks neid III lugemisel korrata.

A r u a n d j a R. V r e e m a n (lõpusõna): 3. peatüki § 12-da kohta, mis järgmine: „Surmanuhtlus saadetakse täide mitteavalikult poomise või, surmamõistetule soovil, mürgitamise läbi“ — on esitatud ettepanekud. Surmanuhtluse täidesaatmise küsimust on komisjonis väga palju arutatud, on küsitud nii eriteadlaste kui ka teiste asjatundjate arvami. Nii on Tartu arstiteaduskond sellel arvamisel, et poomine on kõige humaansem ja kõige kiirem karistuseviis, mis piine esile ei kutsu. See karistus saadetakse täide mitteavalikult, ja sellega ei ole ta nii julm ega järe, nagu tähendas härra H. Martinson.

Teiseks tahtis härra Martinson surmanuhtluse täidesaatmist mahalaskmise läbi. Siin aga avaldas Tartu arstiteaduskond arvamist, et surmamine mahalaskmise läbi on kõige hirksam karistuseviis, nimelt võib juhtuda, et trehva pihta, ja et karistatu ei saa kohe surma, mille tõttu ta tundma peab ääretut piina. Komisjon on veel kaalunud ka giljotiini ja elektritooli küsimust, kuid leiti siiski, et

poomine on kõige humansem karistuseviis. Üldse on ju surmanimek julm ja siin võib üle elada tõesti palju kannatusi, sest karistus on kohutav ning seda peab iga isik teadma, et ta selle karistuse osaliseks saab, kui teeb sarnase süüteo.

Mis puutub härra Hasselblatt'i ettepanekusse — surmanuhtlus saadetakse täide mitteavalikult poomise läbi, — siis komisjoni nimel selle ettepanekuga ühineda ei saa. Komisjon leidis tarvilikuks selle sellepärast sisse võtta, et poomise asemel võib olla ka mürgi tarvitamine sel korral, kui isikul niipalju julgust ja tahtmist on mürgi sissevõtmiseks. Seda ei tuleks mõista nii, et see on enesetapmine, vaid siin on tegemist kohtu otsuse järgi sundusliku surmanimekuga. Nii ei saa seda tõlgitseda enesetapmise soodustamisena. Komisjoni nimel ühegi ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja R. Penno: Rkl. Hasselblatt'ilt on ettepanek, § 12 võtta järgmiselt: „Surmanuhtlus saadetakse täide mitteavalikult poomise läbi.“

Hääletamise korra kohta on mul seletada, et rkl. Jõeääre ettepanekud hääletamisele ei tule, kuna küsimus on II lugemisel otsustatud 1. peatüki juures.

(Hääletatakse.) Nähtava enamuslega on rkl. Hasselblatt'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamuslega on rkl. Martinson'i ettepanek § 12 kohtatagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamuslega on rkl. Martinson'i ettepanek § 21. kohtatagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamuslega on 3. peatükk vastu võetud.

(4. peatükk.)

V. Hasselblatt (sks): Sissejuhatuse tehes on tähendada

Kui § 27 vastu võetakse sel kujul, nagu ette pandud, siis langeks see vahe ära, mis erasüüdistuse ja avaliksüüdistuse asjades olemas. Kohus ei ole huvitatud, et härra A kaebaks härra B peale, kui B on A-d sõimanud.

Kus riik on kriminaalpedagoog, seal peab jääma tingimisi karistuse kandmised, kuid kui asi lõpetatakse erasüüdistaja nõudmisel, siis ei peaks aset leidma tingimisi karistuse kandmine.

Neil põhjustel teen eelpool ettetoodud ettepaneku.

Aruandja R. Vreeman (lõpusõna): Komisjoni nimel ei saa ma selle ettepanekuga ühineda. Komisjon leidis, et on ükskõik, kas asi lõpetatakse erasüüdistaja nõudmisel või mõnel teisel teel. Tingimisi karistamine on pedagoogiline külg ja see ei ripu sellest, mis rkl. Hasselblatt ette tõi. Kes esimest korda seaduse vastu eksib, seda võib kohtu äranägemise ja asjaolude järele karistada tingimisi.

Juhataja R. Penno: Rkl. Hasselblatt'ilt on ettepanek,

§ 27. lõpp täiendada järgmise lausega: „Karistuse kandmisest tingimisi ei vabastata asjus, milles on lubatud asja lõpetada erasüüdistaja nõudmisel.“

(Hääletatakse.) Poolt on 6 häält, vastu — 34 häält, — seega on rkl. Hasselblatt'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamuslega on 4. peatükk vastu võetud.

Vaheaeg kl. 19.15 min. — kl. 19.35 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

5.—7. peatükid võetakse näh-

jadus teist ettepanekut hääletada. Esimene ettepanek on:

§ 58. välja jätta sõnad „surmanuhtlus või“.

ja kui see ettepanek tagasi lükatakse, ja need ettepanekud kõik on seotud juba esimeses peatükis tehtud parandustega, nii et arvatavasti täna nad hääletamisele ei tule, siis tuleks teine ettepanek hääletamisele § 58. kohta: panen ette,

§ 58 vastu võtta järgmiselt: Naisisikutele asendatakse surmanuhtlus tähtajata sunnitööga.

Isikutele, kes saanud seitsmekümne aastaseks, asendatakse nii mees- kui naisisikutele sunnitöö ja meesisikutele surmanuhtlus vangimajaga mitte alla kolme aasta.“

Selle vastuvõtmisel jääks ära naisisikute poomine.

Muus osas on § 58. uus redaktsioon sisuliselt täiesti kokkukõlas valitsuse ettepanekuga, välja arvatud redaktsiooniline külg, mis ka on läbi vaadatud kohtuministeeriumi poolt ja mille vastu vaieldud ei ole. Põhimõtteline lahkumine on valitsuse ettepanekust selles, et selle vastuvõtmise korral naisisikuid pooma ei hakataks. Arvan, et see ettepanek peaks pikema põhjenduseta vastuvõetav olema isegi neile, kes ühel või teisel põhjusel surmanuhtlust üldse pooldavad. (Vahel hüüe paremalt poolt.) Mina olen hoopis vastupidisel arvamisel. Mul on kindlad andmed selle kohta, et Eestis siiski naisisikuid leidub, kes igasuguse surmanuhtluse vastu on, ja et nad kavatsevad enne käesoleva seaduseelnõu III lugemist protestiga esineda, eriti aga naisisikute poomise vastu protesteerivad.

Oma ettepaneku põhjendamiseks ei hakka ma palju rääkima, arvan, et niipalju humanisust ja arusaamist peaks Riigikogu liikmetel jätkuma, et minu parandust ühemeelselt vastu võtta.

Aruandja R. Vreeman (lõpusõna): Komisjon leidis nimelt härra Jõeääre viimase ettepaneku juures, et naisisikutele surmanuhtluse muutmise sunnitöök küllalt põhjendatud ei ole. Meil Eestis püütakse naisliikumist suundada eriti sennapoole, et naine saaks meestega üheväärses kõikidel aladel, nii vaimlikult kui ka muidu, siis olgu tal ka süütegude juures üheväärne karistus, eriti kui arvesse võtta, et naiste abi katsutakse kõige raskemate kuritegude juures, eriti riigi äraandmistes, ära kasutada. Naised on sõdade puhul kõige suuremateks äraandjateks olnud. Ja kui muudetakse neile raske

karistus süüteo eest kergemaks, siis püütakse naisi eriti selle tõttu meelitada süütegudele. Nii ei tohiks meie naiste suhtes erandeid teha, vaid kõik on ühtlased kodanikud. (A. Jõeäär, stp: Kas härra Vreeman oleks nõus pooma üht naist?) See koht on vakantne, võite kandideerida ise või soovitada ka kedagi teist.

Juhataja R. Penno: Rkl. Jõeäärelt on ettepanekud surmanuhtluse väljaajamise kohta. See küsimus on juba otsustatud § 2. kohta esitatud ettepanekute hääletamisel, — seega ei tule need ettepanekud hääletamisele, kui Riigikogu poolt põhimõttelikult otsustatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre poolt ettepanek § 58. (Hääletatakse. — A. Jõeäär, stp: Mõelge ometi natuke järele!) Poolt on 28 häält, vastu — 37 häält, erapooletuid — 1, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 8. peatükk vastu võetud.

9. ja 10. peatükk võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Eriosa. 1. peatükk.)

A. Jõeäär (stp): Panen ette, peatükis võtta vastu järgmised parandused:

§ 74. sõna „surmanuhtlusega“ asemele võtta „sunnitööga mitte üle 15 aasta“;

§ 75. esimeses osas võtta sõnade „kümne aasta“ asemele „kuue aasta“ ja teises osas sõnade „viieteistkümne aasta“ asemele „kümne aasta“; § 76. võtta sõnade „kaheksa aasta“ asemele sõnad „nelja aasta“.

Need ettepanekud on üksteisega seotud ja tuleksid minu arvates koos hääletada sellepärast, et ühe vastuvõtmisest oleneb ka teise vastuvõtmine.

Pikemat põhjendust nende ettepanekute kohta vaevalt vaja on, sest kuskil teiste riikide kriminaalseadustikkudes poliitiliste süütegude eest sarnaseid ränke karistusi, kui meil ette nähtud, tarvitusele võetud ei ole.

Ja kui üldse veel vaieldakse surmanuhtluse tarvitamise kohta, siis nimelt, kas tarvitada seda karistust harilikkuide röövmõrtsukate suhtes, kuna poliitiliste süüdlaste kohta surmanuhtlust peaaegu kuskil kultuuririikides enam ei tarvitata, ja sellepärast on ettepanek — siit peatükist surmanuhtlus välja jätta — täiesti iseseisev ettepanek ja tuleks hääletamisele, olenemata sellest, kas surmanuhtlus karistusredelisse jääb või mitte.

Peale selle on mul veel kaks ettepanekut §§ 77. ja 78. kohta, nimelt jätta välja mõlemast paragrahvist lõpuosa. § 77. on see kolmas osa ja § 78. teine osa.

Need osad kõnelevad, et samasuguste karistuste alla langevad ka Riigikogu liikmed, kes paragrahvis ettenähtud süüteo korda saatnud väljaspool Riigikogu koosolekut. Minu arvates on iseenesest mõistetav ja arusaadav, et kui Riigikogu liige on kuriteo toime pannud, et ta siis vastava karistuse alla langeb. (J. Laidoner, põl: Selgel) Ei ole sugugi vaja niisugust asja paragrahvi sappa riputada — väljaspool Riigikogu koosolekut. Koosoleku ajal käib Riigikogu liige kodukorra alla ja sellepärast ei ole seda sugugi tarvis siin tähendada. Näiteks kui Riigikogu liige korda saadab vägistuse, siis langeb ta samasuguse karistuse alla kui teisedki, ja on täitsa ilmaaegne sarnast ülearust lauset siia paigutada. (J. Laidoner, põl: Seda oleks pidanud komisjonis rääkima.) Rääkisin komisjonis. (J. Laidoner, põl: Kriminaalseadustikku koosolekul parandama hakata ei saa.) Härra kindral, iga terve mõistusega inimene otsustab, et kolmas lõige ülearune on. See on omapärane Eesti paragrahv, oma kätetöö, kuski teiste maade seadustikus ei ole niisugust paragrahvi. (J. Laidoner, põl: Meil on palju omapäraseid asju.) See on liiga omapärane selle jaoks, et see nuhtluseadustikus sisse jääks.

Aruandja **R. Vreeman** (lõpusõna): § 74. juures tehtud parandusega, surmanuhtlus ära jätta, ei saa komisjoni nimel ühineda sellepärast, et see on meil väga tähtis paragrahv. Kuidas kujutatakse ette näiteks sel puhul, nagu oli 1. detsember, kus tahetakse vägivaldaga riigivalitsust kõrvaldada, Eesti riigikorda kukutada, või mõnda osa liita mõne teise riigiga. Samuti teame ka väga hästi, kuidas meie iseseisvus ja vabadus on lunastatud verega, ja seda kallist varandust, saavutust lasta isikute poolt ära võtta ja kõrvaldada, ilma et neid karistataks vääriliselt, neid, kes ei kohku sellejuures tagasi teistelt julmalt elu võtmast, peaksime viima väiksema karistuse alla, siis usun, et see ei ole üldiselt vastuvõetav. Nende ettepanekutega ma ühineda ei saa.

Ettepanekuga, § 77. juures ära jätta viimne osa. — „Samade karistuste alla ja samadel alustel langeb ka Riigikogu liige, kes käesolevas paragrahvis ettenähtud kuriteo saatis korda väljaspool Riigikogu koosolekut“ — ei saa ma ühineda, sest see osa on tarvilik sellepärast, et paragrahvi esimene osa räägib:

„Kõrvalist isikut, kes süüdlane selles, et ta Riigikogu, Vabariigi Valitsuse või Riigikohtu liiget takistas“ j.n.e. See kõneleb kõrvalisest isikust, ja kui viimse osa kustutame, võib jääda niisugune mulje, et Riigikogu oma liiget selles ei karista. See osa on tarvilik paragrahvi selguse mõttes.

Samuti ei saa ma selle ettepanekuga, mis § 78-da II osa kohta käib, ühineda. Sest kui meie selle II osa välja jätaksime, ka siis võib tekkida arvamine, et kõrvalist isikut neis süütegudes karistatakse, kuna aga Riigikogu liige ise selle karistuse alla ei kuulu. Tema kuulub sinna samuti ning sellepärast on see viimne osa vajalik.

Juhataja **R. Penno**: Kõigepealt tulevad hääletamisele korruga rkl. Jõeääre kolm ettepanekut karistuseaja vähendamise kohta, see on §§ 74., 75. ja 76. kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on need ettepanekud tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jõeääre ettepanek § 77. kohta tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jõeääre ettepanek § 78 kohta tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on eriosa 1. peatükk vastu võetud.

(2. peatükk.)

A. Jõeäär (stp): Panen ette,

§ 80. esimeses osas sõnade „tähtajata sunnitööga“ asemele võtta „sunnitööga mitte üle viieteistkümnelt aastat“, teises osas sõna „surmanuhtlusega“ asemele võtta tähtajata sunnitööga“ ja ühtlasi § 96. teises osas sõnade „viieteistkümnelt aastat“ asemele võtta „kümnelt aastat“. Põhjendus: karistused, mis neis paragrahvides ette nähtud, on liiga rängad.

Aruandja **R. Vreeman** (lõpusõna): Ka nende parandustega ei saa ma komisjoni nimel ühineda. Nimelt juhiksin tähelepanu sellele, et see paragrahv on üldiselt tarvitusel ainult sõjaajal. Kui keegi Eesti vabariigi kodanik on süüdlane selles, et ta oli abiks või toeks vaenlasele Eesti vabariigi vastu sihitud sõjaliste või muude vaenuliste tegude juures, siis näib mulle, et see isik on väärt, et teda selle karistusega nuheldakse, mis komisjon siin esitanud on.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Jõeääre ettepanekud kui üksiteisega seotud ka-

ristusenormide vähendamised tulevad koos hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanekud tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 2. peatükk vastu võetud.

(3. peatükk.)

A. Jõeäär (stp): Panen ette,

§ 99. pärast sõnu „usalduse hävitamine“ juurde lisada „või sarnaseid teateid sisaldavaid kirjatöid laiali laotas“, siis kõlaks selle parandusega § 99 järgmiselt: „§ 99. Süüdlast selles, et ta kandidaatide nimekirjade esitamise silmapilgust kuni Riigikogu valimiste lõpuni avaldas teadvalt valeteateid, mis puutuvad kandidaadi isikusse või tema eraellu, või on sihitud selle organisatsiooni vastu, kelle nimekirjas kandidaat esitatud, ja millel on otstarbekas nende usalduse hävitamine, või sarnaseid teateid sisaldavaid kirjatöid laiali laotas, karistatakse: vangimajaga mitte üle kuue kuu.“

Selle paranduse vastuvõtmise tagajärjeks oleks see, et vastutusele võetakse laimajad, kes valeteateid laiali laotasid enne valimisi, niihästi need, kes isiklikult seda laimu laiali kannavad, kui ka need, kes sarnaseid laimuteateid sisaldavaid kirjatöid laiali laotavad. Kirjatööde autoreid on sagedasti peaaegu võimata kindlaks teha; isik aga, kes neid töid laiali laotab, saadab tegelikult sama raske kuriteo korda kui laimaja suusõnal, kuna ta annab laimavaid teateid sisaldava trükitud kirjatöö kellelegi kaasa, kes ise seda loeb ja ka teistele edasi võib anda. Laim levineb selletõttu veel rohkem kui suusõnal. Sellepärast minu arvates oleks otstarbekohane täiendada § 99 eelpoolnimetatud lisandusega.

Kohtuminister T. Kalbus: Ma juhiksin Riigikogu liikmete tähelepanu sellele, et § 99-das sõna „avaldas“ mõiste juba sisaldab laialilaotamist. Komisjoni seletuskirjas on need motiivid ette toodud. Seesama mõiste ja seletus on ka Vene Uue nuhtluseaduse vastava paragrahvi seletuskirjas ette toodud ja seal seletatakse nimelt, mida mõistetakse sõna „avaldas“ all. Sellepärast arvan, et vaja ei ole seda ettepanekut vastu võtta.

Aruandja R. Vreeman (lõpu-sõna): Ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl Jõeääre ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 3. peatükk vastu võetud.

4. peatükk võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(5. peatükk.)

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Siin 5. peatüki juures — süüteod avaliku korra vastu — panen mina ette vastu võtta järgmised parandused: kõigepealt

§ 116. esimeses osas võtta sõnade „kolme aasta“ asemele „ühe aasta“ ja teises osas sõnade „sunnitööga mitte üle kaheksa aasta või vangimajaga mitte üle kuue aasta“ asemele võtta sõnad „sunnitööga mitte üle nelja aasta või vangimajaga mitte üle kolme aasta“.

Siis § 117. välja jätta sõnad „vangimajaga mitte üle ühe aasta või“, nii et järele jääks karistusemäär „arestiga mitte üle kuue kuu“.

§ 118. panen ette täiesti välja jätta. Samuti panen ette täiesti välja jätta § 119. Nii et kogu selle peatüki kohta oleks neli parandus-ettepanekut. Kahe esimese ettepaneku põhjendus on sama, mis eelmiste politiliste paragrahvide juures oli, nimelt see, et meil on võrdlemisi väga rasked karistused ette nähtud. §§ 118. ja 119. väljajätmine oleks minu arvates täiesti vastuvõetav sellepärast, et need paragrahvid räägivad võrdlemisi väikestest asjadest, millel meie oludes, meie rahva kultuurilise tasapinna juures mingisugust hädaohtlikku tagajärge olla ei võiks. Nimelt kõneleb § 118. järgmist: „Süüdlast raske kuriteo või kuriteo ülistamises avalikult ettekantud või ettelõetud kõnes või kirjatöös või sarnast ülistamist teadvalt sisaldava kirjatöö või kujutuse levitamises või avalikult väljapanemises karistatakse: arestiga mitte üle kuue kuu“. § 119. räägib: „Süüdlast teadvalt vale kuulujutu levitamises Eesti vabariigis põhiseadusega maksma pandud riigikorra vägivaldse muutmise või vabariigi küljest mõne tema osa vägivaldse lahutamise kohta karistatakse: vangimajaga mitte üle ühe aasta“. Tähendab, tühja jutu rääkimise eest, millel mingit reaalselt tagajärge ei ole, karistatakse inimest vangimajaga. Kui keegi tuleb näiteks ja ütleb, et Sakala-või Viljandimaa on Eestimaast eraldatud... (J. Soots, põl: Kas Saaremaa on eraldatud?) Armas inimene, kui Teie seda ei tea, kas Saaremaa kuulub Eesti vabariigi külge või mitte, siis ei oleks Teie võinud oma kohuseid sõjaministrina täita. (J. Soots, põl: Ei, ega ma selajal sõjaminister ei olnud.)

Aga kas seda härra kindral teab, kuidas karistusesalgad maaliitlastele vallavalitsuses peksa andsid? (J. Soots, põl: Kas Teie ka saite?) Pole kunagi maaliitlane olnud. Ma arvan, et niisuguste tühjade juttude tegemise eest, härra kindral sai kurjaks, et ma Sakalamaad nimetasin, ta arvab, et niisugust juttu ei või rääkida Sakalamaa kohta, aga võtame näiteks Läänemaa või mõne teise maa, ja kui keegi ütleb, et need maad on Eesti riigist lahutatud, siis sarnase jutu eest mõistetakse ta vangimajja kuni ühe aastani. Ma ei saa aru, missugune hädaoht niisuguse tühja jutu levitamises peitub, et sellepärast nii rängalt peab karistama.

Sellepärast peaks § 119. välja jätama.

Aruandja R. Vreeman (lõpüsõna): Härra Jõeääre poolt esitatud ettepanekuga ei saa ma ühineda, ja täitsa põhjendamatu on ettepanekutegija väited, nagu oleksid need ainult kuulujutud. Võibolla, härra Jõeäär võrdleb neid kuulujutte harilikude kuuldaolevate naiste-kuulujuttudega, kuid need siin on siiski raskemad. Kui levitatakse riigi teises osas laiali kuulujutte ja koosolekuid peetakse ning majast majja räägitakse, et riigi üks osa on ära võetud, teise riigiga ühendatud j.n.e., siis tekitab see suuri rahutusi ja asjata ärevust.

Mispärast härra Jõeäär kardab paragrahvi kõrgemat määra? Meie praegune nuhtluseadustik on ju väga painduv ja käesolevgi paragrahv ütleb — kuni ühe aastani, seega lubades ka kõige minimaalsemat karistust, kuna Vene seadusemäärades karistuse alammäärad täpselt defineeritud olid. Nii et siin ei pruugi sugugi kartust olla — kui on väiksem süütegu, siis on ka väiksem karistus, ja ümberpöördukt.

Kui § 118. välja jätta, siis tuleb esile niisugune nähtus, et süüteo ei leia vastavat karistust. § 118 ütleb: „Süüdlast raske kuriteo või kuriteo ülistamises avalikult ettekantud või ettelõetud kõnes või kirjatöös j.n.e.“. Teie mäletate, härrad Riigikogu liikmed, kui sotsialistide enda perest üks mees ära tapeti, ja kuidas siis kommunistlikud ajalehed avaldasid rõõmu, et koerale oli tarvis koera palk. Kas tuleb seda lubatavaks pidada? Ja kui nüüd § 118. välja jätame, siis ei leiaks sarnasele süüteoale karistust. Sellepärast on selle paragrahvi allesjätmine möödapääsemata vajalik.

Juhataja R. Penno: Kõigepealt tulevad hääletamisele ettepanekud §§ 116. ja 117. kohta Nagu selgus rkl. Jõeääre kõnest, on süsteemi mõttes vajalik neid hääletada

korraga. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanekud tagasilükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jõeääre ettepanek § 118. kohta tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jõeääre ettepanek § 119. kohta tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 5. peatükk vastu võetud.

6. peatükk võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(7. peatükk.)

A. Jõeäär (stp): Panen ette, välja jätta § 146.

(J. Soots, põl: Mis selles on?) Seal räägitakse sellest, et süüdlast selles, et ta mõjuva põhjuseta ei teatanud vastavale võimule kavatsetud või ettevõetud raskest kuriteost või kuriteost, mis temale kindlasti oli teada ja mis ette nähtud §§ 74.—76, 80 või 96, kui kavatsetud raske kuritegu või kuritegu saadeti korda, karistatakse: kui ta ei teatanud raskest kuriteost, mis ette nähtud §§ 74 või 80 — sunnitööga mitte üle kaheksa aasta, kui ta ei teatanud raskest kuriteost, mis ette nähtud §§ 75 või 76 — vangimajaga mitte üle kuue aasta, kui ta ei teatanud kuriteost, mis ette nähtud § 96 — vangimajaga mitte üle kolme aasta.

Järgmine § 147, mille panen ette ka välja jätta,

kõneleb järgmist: „Süüdlast selles, et ta mõjuva põhjuseta ei teatanud vastavale võimule §§ 74—76, 80 või 96 ettenähtud raskest kuriteost või kuriteost osavõtjast, kes temale kindlasti oli teada, karistatakse: kui ta ei teatanud §§ 74—76 või 80 ettenähtud raskest kuriteost osavõtjast — vangimajaga mitte üle kuue aasta, kui ta ei teatanud § 96. ettenähtud kuriteost osavõtjast — vangimajaga mitte üle kolme aasta“. Kui härra kindral arvab, et sarnasei korral, kui minu ettepanekud vastu võetakse ja tähendatud paragrahvid siin kustutatakse, siis niisugused süüteod hoopis karistamata jäävad, siis eksib ta väga, sest § 145 kõneleb sellest, et süüdlast selles, et ta mõjuva põhjuseta ei teatanud vastavale võimule või ähvardatavale isikule kavatsetud või ettevõetud raskest kuriteost, mis temale kindlasti oli teada, kui veel oli võimalik selle raske kuriteo kõrvaldamiseks või lõpetamiseks abinõude tarvitusele võtmine ja kui sealjuures saadeti korda kavatsetud raske kuritegu või selle katse, karis-

tatakse: vangimajaga mitte üle ühe aasta. Need ei jää karistusest, aga millegipärast on meil arvatud, et süütegudest mitteteatamine, mis ette nähtud §§ 80 ja 96, — § 96 millegi pärast peaks suuremat karistust vajama. Sealjuures tuleb isegi niisugune kurioosum ette, et süüteost mitteteatajat võib rängemalt karistada, kui selle süüte kordasaatjat. Süütegija ise ei või näiteks saada karistatud rohkem kui kuueaastase vangistusega. Seda aga, kes ei teata sellest kuriteost, karistatakse sunnitooga mitte üle 8 aasta, tähendab mitteteatajat karistatakse rängemini kui seda, kes kuriteo korda saatis. (V a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t : K u u l a m e a r u a n d j a t.) Aruandja võib öelda, et meie seadusandja tahab karistada rängemini mitteteatajat kui kuriteo kordasaatjat.

Sarnasest põhjendusest ma aru ei saa ja sarnast põhjendust ei tunnusta.

Peale selle panen ette,

välja jätta § 156. sõnad: „Kui aga vabastati süüdlasele teadvalt §§ 74—76, 80 või 96 ettenähtud raske kuriteo või kuriteo eest uurimisele võetud või neis süüdi mõistetud isik, siis karistatakse süüdlast:

käesoleva paragrahvi esimeses lõikes nimetatud tingimustel:

kui vabastati isik, kes §§ 74—76 või 80 ettenähtud raske kuriteo eest võetud uurimisele või selles mõistetud süüdi —

vangimajaga mitte üle kuue aasta, kui vabastati isik“ j.n.e. kuni sõnadeni „kuue aasta“.

Viimne osa räägib kvalifitseeritud juhtudest ja tahab karistada valjemini neid, kes vabastavad poliitilisi süüdlasi, kui neid, kes vabastavad palju suuremaid süüdlasi.

Kõik need ettepanekud on sisuliselt ühenduses, neid võib korraga hääletada.

Aruandja **R. Vreeman** (lõpu sõna): Nende ettepanekutega ühineda ei saa sellepärast, et §§ 146., 147., samuti ka 156. on karistused, mis raskemate süütegude eest ette nähtud, kvalifitseeritud osa, see tähendab, nemad on liigitatud teistest eraldi.

Kui härra Jõeäär ütleb, et teistes riikides nii ei ole, siis peab tähendama, et § 145. tähendatud süüdlasi karistatakse teistes riikides rängemini kui meil. Meil on ette nähtud karistamine 1-aastase vangimajaga, Saksa maal on ette nähtud karistamine vangimajaga mitte üle 5 aasta. Vastasel korral ei oleks süsteemiga tegemist. Rkl. Jõeäär märkis, nagu oleks aruandja toonitanud, et Vene ajal olevat poliitilisi süütegijaid rohkem karistatud.

Ma kannan ette komisjoni arvamised, seal oli 5 liiget, ja otsuseid on enamuse pooldanud. Näiteks § 147. ütleb: kui isik ei teatanud vastavale võimule §§ 74—76, 80. või 96. ettenähtud raskest kuriteost või kuriteost osavõtjast, kes temale kindlasti oli teada, karistatakse: kui ta ei teatanud §§ 74—76 või 80. ettenähtud raskest kuriteost osavõtjast — vangimajaga mitte üle kuue aasta. Meil on juhte olnud ja tihti niisugused asjaolud esile tulnud, kus raske poliitilise kurjategija varjamine on sündinud teadlikult, sellele vaatamata, et ametivõimud teda taga otsivad. Loomulik, kui on suurem sanktsioon kuriteol, siis peab olema suurem sanktsioon ka selle tegevuse varjajal või kaasteadjal. Nii on komisjon leidnud selle kvalifikatsiooni tingimata tarviliku olevat, jättes § 145. järgi võimaluse teiste kuritegude kohta määrata kergema karistuse.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Jõeääre ettepanekud §§ 146, 147 ja 156 kohta tulevad korraga hääletamisel. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanekud tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on 7. peatükk vastu võetud.

8. peatükk võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(9. peatükk.)

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Ma panen ette, 9. peatükis — süüteod rahva tervishoiu vastu —

§ 193 järgmisel kujul vastu võtta: „Ema, kes süüdlane oma raskejalgsuse tahtlikus katkestamises peale kolme kuu möödumist raskejalgsuseks jäämisest, karistatakse: arestiga mitte üle kuue kuu.“

§ 194. esimene osa vastu võtta järgmisel kujul: „Süüdlast naisisiku raskejalgsuse katkestamises, ilma et temal selleks vastavat arstiteaduslikku ettevalmistust oleks, samuti vastava arstiteadusliku ettevalmistusega isikul, kui raskejalgsuse katkestamine tema poolt sündinud peale kolme kuu möödumist raskejalgsuseks jäämisest ja artiseaduse vastaselt, karistatakse:

vangimajaga mitte üle ühe aasta.“

Ettepanud muudatuse vastuvõtmise tagajärg oleks see, et legaliseeritud saaksid abordid esimese kolme kuu jooksul. See ettepanek tekitas komisjonis peaaegu rohkem vaidlusi kui surmanuhtluse küsimus. Selle küsimuse arutamise juurde paluti eriteadlased, arstid,

paluti vastavate naisorganisatsioonide esindajad, ja peab tähendama, et selles küsimuses on komisjoni seisukoht kõikunud ja väga palju muutunud. Nii et see, mida praegune eelnõu väljendab, ei ole komisjoni esialgne seisukoht. Abortide karistamine on küsimus, mille üle võib palju rääkida, kuid ma arvan, et jätkub esialgul sellest, kui ma ette kannan komisjonis küsimuse kohta asjast huvitatute poolt ettetoodud arvamusel, nimelt arstide ja tüttervenduse seltside esindajate, ja samuti naisorganisatsioonide liidu esindaja poolt ettekantud seisukohad, eriti aga praktiseerivate arstide poolt komisjonile kirjalikult esitatud sihtjooned, mida nad oleksid soovitud näha aluseks võetuna karistuse määramisel abortide eest. (L. Johanson, stp: Härrad Riigikogu liikmed teavad seda oma perekonna praktikast.) Väga võimalik. Organisatsioonide esindajatele, keda komisjon kutsus oma koosolekule, seati üles järgmised küsimused vastamiseks: 1) Kas abort peaks olema karistatav ja missugustel juhtudel? 2) Kas võib lubada aborti teha ainult arstidel, või ka ämmaemandatel? 3) Kas loote hävitamine kuulub surmamiste liiki või terviserikete hulka? 4) Kas tuleb karistada ka lapse isa, kui abort tingitud oli sellest, et lapse isa jättis ema maha ja ei hoolitsenud sünnitamisvõimaluste eest? 5) Kas on otstarbekohane seaduses üles lugeda süüdi pehmenemise põhjused?

Kokkuvõttes avaldati ülesseatud küsimuste kohta järgmisi arvamusel.

Esimese kohta — kas abort peaks olema karistatav ja missugustel juhtudel, arvas dr. Ströhm, Saksa arstide seltsi esindaja, et abort peaks olema lubatav peale praeguses arstiseaduses ettenähtud juhtude, nimelt tervislikkudel põhjustel, ka veel siis, kui seda nõuavad sotsiaalsed olud. Nähtavasti on tema selle viimasel ajal arstide seas mõjulepääsenud moodsa voolu esindaja, kes tahab lubada selle küsimuse lahendamisel arvesse võtta ka sotsiaalindikatsioone. Nii leidis dr. Ströhm, et näiteks suurte perekondade korterikitsikuse, samuti alla elatismiinimumi teenistuse, väljaspool abielu sünnitamise j.n.e. korral tuleb abort lubatavaks tunnustada. Kuid vähemalt linnas peaks see küsimus 2—3 arsti ühisel nõupidamisel otsustatud saama, kes kindlaks teeksid, kas eelpool loetletud põhjused on olemas ja kas abort sellega õigustatud. (A. Sternfeldt, krst: Kortterikitsikus!) Praegu tehakse, härra Sternfeldt, aborte mitte ainult korterikitsikuse pärast, vaid isegi seal, kus perekonnal korterina kümned toad tarvitada, kuid tehakse kahe arsti nõusolekul ja tervislikkude põhjuste ettekäändel.

Niisugusel korral peaks abort sünnima esimese kolme kuu jooksul, kus see ema tervisele hädaohtlik ei ole, ja võimalikult kliinikus. Selle läbi hoitakse ära, et üksikud arstid liiga kõrget honorari ei võtaks ja aborditegemist äriasjaks ei muudaks. Kui abort tehakse isikute poolt, kes arstid ei ole, või arsti poolt ilma eelpool tähendatud tingimustest kinni pidamata, tuleks karistada aborditegijaid, aga mitte laste ema.

Dr. Vilms'i seletus — tüttervendamise seltsi esindaja. Põhimõttelikult tuleb loote hävitamist lubada, kui teatud asjaolud seda nõuavad, kuid ainult esimese kolme kuu jooksul pärast raskejalgeks jäämist, sest siis ei ole see ema tervisele väga hädaohtlik. Pärast kolme kuud võib aborti lubada ainult tervislikkudel põhjustel. Arstidel on enam-vähem täpselt võimalik kindlaks määrata raskejalgsuse kestust. Lubada võiks aborti siis, kui perekond või lapse ema ei jõua üle elatismiinimumi teenida. Arstide konsiiliumi kokkukutsumine oleks tülikas ja teateid varandusliku seisukorra ning tulude üle võiks maksuasutustelt saada. Praegu hoiab haritud kiht, samuti jõukam kiht, kellel võimalik oleks lapsi kasvatada, lastesünnitamisest ära, kuna lapsi peaaegu ainult kehvemad kihid ja töölisel sünnitavad. Neid ei võiks karistada, kui sissetulek ei võimalda korralikku lastekasvatamist ja nemad selle tõttu sunnitud on aborte tegema. Küll aga peaks tüttervendamise mõttes seadusega survet avaldama jõukamatele kihtidele ja neile aborte lubama erandina vast ainult siis, kui neil juba 4 tervet last olemas. On abielupaaril vähem kui 4 last, siis kahaneb rahvaarv.

Naisorganisatsioonide liidu esindaja prl. Kurfeldt avaldab liidu juhatuse arvamusel, kuna organisatsioonide arvamusel pole korda läinud lühikese aja tõttu saada.

Liidu juhatuse arvamusel, et abort kuni 3 kuuni igal tingimusel karistusest täiesti vaba peab olema, pärast kolme kuud aga ainult tervislikkudel põhjustel lubatav. Arstide konsiiliumi kokkukutsumine ja maksuasutustelt teadete nõudmine ei ole soovitatav, kuna perekondlikud ja hingelised põhjused, mis sunnivad aborti tegema, raskesti kontroleeritavad. Seltskond ei loe aborti üldse kuriteoks, vaid sellest räägitakse abieluliste seas avalikult. Karistused ei ole seni kedagi hirmutanud abortide tegemisest, ja karmidele karistustele vaatamata on abortide arv jõudnud selle maksimumini, millest üle minna tegelikult võimata. Vanglasse paigutamise heidaksime üksikud, kes ühel või teisel põhjusel seaduse kätte langenud, seltskonnast täiesti välja. See oleks ebaõiglane. Praegune kord, kus arstidel keelatud aborte teha, sunnib paljusid pöörama asja-

tundmatute ämmaemandate poole, kes naise tervise rikuvad ja seega ühiskonnale suuremat kahju sünnitavad. Naistes on loomulikud ematunded tugevad, mis neid sunnivad sünnitama lapsi, kui olud seda lubavad. Seadusega neid selleks sundida ei ole õiglane. Abielumehed, kes saavad naise aborti tegema, langevad kui kaassüüdlased karistuse alla. Kuid samuti tuleks karistada neid, kes sunnivad ema ka vastu enda tahtmist aborti tegema sellega, et nad ema abitult maha jätavad.

Täiendavate küsimuste peale seletas dr. Vilms, et karistuste ärajätmine esimese kolme kuu jooksul toimetatavate abortide eest võiks abortide arvu suurendada, kuid rahvaarvu juurdekasvule see mõju ei avaldaks, kuna see oleneb enam majanduslikkudest ja ilma-vaatelistest küsimustest. Küll aga oleks see suureks moraalseks võiduks neile, kes pooldavad sugulist vabadust. Moraali kaitseks peaks keelama aborte eriti haritlaste hulgas. Teine küsimus: kas võivad teha aborte ainult arstid või ka ämmaemandad? Selles küsimuses olid kõik ühisel arvamisel, et emade tervise kaitsmiseks ära keelata tuleks ämmaemandatel aborte teha ja seda ainult arstidele lubada.

Prl. Kurfeldt'i arvates on soovitav, et kehvematele abortide tegemine vastavates ravituseseasutustes tasuta peaks sündima. Vastasel korral oleksid kehvemad ikka sunnitud samuti kui seni odavamate ämmaemandate poole pöörama, kes nende tervist rikuvad.

3) Kas loote hävitamine kuulub surmamiste liiki?

Ka selles küsimuses jõuti ühisele otsusele, et loote hävitamist kuidagi viisi ei saa lugeda surramiseks ja et selle tõttu karistusemäärad tuleksid peatükist, mis surramisest kõnelevad, üle viia rahva tervishoiu kohta käivasse ossa.

4) Kas tuleb karistada ka lapse isa, kui ema oli sunnitud aborti tegema lapse isa süü läbi?

Selles küsimuses kaitses prl. Kurfeldt seisukohta, et Eesti kriminaalseadustikku Norra eeskujul tuleks karistuse paragrahv sisse võtta, mis väljaspool abielu sündinud laste isa karistab, et ta lapse ema maha jättis, ja viimane selle tõttu oli sunnitud aborti tegema, kuid soovitav seda laiendada ka abieluliste isade kohta, kuna meil tegelikus elus sagedasti nähtused ette tulevad, et abielumehed perekonna eest ei muretse ja naised sunnivad aborte tegema.

5) Kas on otstarbekohane seaduses üles lugeda süüdi pehmendavaid põhjusi? Dr. Vilms soovitas seaduses ette näha juhtumised, kus tõutervenduse mõttes abort tarvilik.

Ära kuulates neid arvamisi võttis komisjon vastu järgmised põhimõtted:

Abort on karistamata esimese kolme kuu jooksul, kui see sündinud arstliku järelevalve all, vähemalt kahe arsti otsusel ja abielulistel abielumehe nõusolekul. Arstidel tuleb arvesse võtta mitte ainult tervislikke, vaid ka sotsiaalseid põhjusi — korterikitsikus, teenistus alla elatismiinimumi, väljaspool abielu sünnitamise tagajärjed ema teenistusevõimalustele j.n.e. Lähemalt tulevad põhjused arstiseaduses loetleda, viimast vastavalt täiendades.

Pärast kolme kuud on abort lubatav ainult tervislikkudel põhjustel. Kohtuministeeriumi kodifikatsiooni osakonna juhatajale härra Reinhold'ile tehti ülesandeks lõplik redaktsioon välja töötada vastavalt vastuvõetud põhimõtetele. Hiljem aga otsustas komisjon need seisukohad, mis praegu ette kanti, aruandja härra Kalbus'e ettepanekul uuesti revideerimisele võtta ja selle revideerimisele võtmise tagajärg oli see, et seadus kujunes sarnaseks, nagu see komisjoni poolt teile esitatud.

Praktiseerivate Saksa arstide selts Tallinnas paneb kriminaalseadustiku ümbertöötamise komisjonile ette ihuvilja surmamise seaduse kokkuseadmisel järgmisi sihtjooni silmas pidada:

1. Olemasoleva raskejalgsuse katkestamine on ainult siis karistamatu, kui see arsti poolt arstiteaduse reeglite järgi ja vähemalt kahest arstist koosneva konsiiliumi põhjal ette võetakse.

2. Raskejalgsuse katkestamise põhjusena tuleb esimeses jões raskejalgsusest tingitud raskejalgsuse elu ja tervist ähvardav tõsine hädaoht arvesse võtta.

3. Nende arstlike vaatepunktide kõrval võivad antud juhul ka muud põhjused, nimelt sotsiaalsed — majanduslikku ja seltskondlikku liiki — põhjused, samuti ka vägistamine, raskejalgsuse katkestamise juures mõeldud olla.

Naisterahva sotsiaalse seisukorra üle otsustamisele võidakse konsulteerivate arstide poolt ka muid usalduseväärseid isikuid — pastoreid, tööandjaid j.n.e. — juurde kutsuda.

Abielumehe kindlalt avaldatud soovi vastu ei või sotsiaalsetel põhjustel raskejalgsuse katkestamist ette võtta.

4. Kõigile mitteamarstidele on raskejalgsuse katkestamine karistatav, mille juures olemasolevaid karistusemääru võimalikult veelgi kõrgendada tuleks.

5. Naisterahvast ennast, kelle juures lubamatu raskejalgsuse katkestamine ette on võetud, tuleks võimalikult kergelt karistada.

Nende ülaltoodud sihtjoonte ülesseadmisel laseb Tallinna praktiseerivate arstide selts ennast juhtida järgmistest motiividest:

1. Uus seadus peab esimeses jões rahva tervislikku seisukorda tõstma.

Sel põhjusel tuleb kõigepealt seda tähele panna, et lubamatud, nurgaarstide ja ämmaemandate poolt ettevõetavad ihuvilja hävitamised täiesti kõrvaldataks. Peaegu alati on need ühenduses raske tervisrikkega, ja kui naisterahvas sellest ka just ei sure, siis on niisugusel ihuvilja hävitamisel ometi enamasti kidunemine ja suguviljatuse tagajärjeks. Selle vastu võib võidelda ainult sel viisil, kui nurgaarste äärmiselt valjult, naisterahvast aga ennast võimalikult kergelt karistataks. Ainult sel juhul, kui seda toimetab asjatundlik käsi arstiteaduse reeglite kohaselt, on naisterahva elu ja tervise jaoks hädaoht vähene.

2. Uus seadus peab praegu olemasolevate olude kohane olema. On hädasti tarvilik seniaegseid raskejalgsuse katkestamiseks olevaid puht arstlikke põhjusi laiendada. Seda nõuavad praeguses tegelikus elus maksvusel olevad olukorrad. Ei võta uus seadus seda küllalt arvesse, siis peaksid naisterahvad hädast aetult ometi jälle nurgaarstide juurde minema ja terviselikult raskelt kannatama. Sellepärast peavad puht arstlike põhjuste kõrval ka muud põhjused tähelepanu leidma. Niisuguste mitteametlike põhjuste sekka raskejalgsuse katkestamiseks peaksid kuuluma näiteks: rasked ainelised olud, eriti siis, kui lapsi on juba olemas, sagedased raskejalgsuse juhud, korterihädad, raskejalgsuse läbi naisterahvale tekkiv elukutseline seltskondlik tunduv kahju, vägistamine j.n.e. Sinna juurde tuleksid veel eugeenilist liiki kaalutlused, näiteks juhud, kus ema siifilise all kannatab, ühe vanema vaimuhaigus j.n.e.

Asja otsustamine võib aga ainult konsiiliumis sündida, mitte aga ühe ainsa arsti poolt, sest et vastutus ühele ainsale liiga raske oleks. Tegelikult ei tarvitseks see konsiiliumi „aparaat“ sugugi nii komplitseeritud olla, nagu seda mõnelt poolt toonitati. Paljudel juhtudel tunnevad arstid juba oma patsientide olukordi, juhtudel, kus see aga nii ei ole, võib arvamiste lahkimineku puhul usalduseväärseid isikuid, kes naisterahva olukorda hästi tunnevad, näiteks pastoreid, tööandjat, otsustamise juurde kutsuda. Mingisuguseid kindlaid punkte, nagu elatismiinimum j.n.e. siin üles seada oleks otsustarbetu, vaid siin peaks igat juhtu eriti otsustama, kõiki olemasolevaid asjaolusid arvesse võttes.

3. Inimese loomulikke tundeid ja eriti naisterahva oma, et olemasolev raskejalgsus puutumatu on, ei tohi põhimõtteliselt maha tallata.

Rahva seas peab tingimata alal hoitama vaade, et raskejalgsuse katkestamine midagi ebaloomulikku on, mis inimlike tunnete vastu räägib. See vaade peab ka seaduse redakt-

sioonist silma paistma. Kui meie, arstid, tänapäev palju sagedamini ja kergemini raskejalgsust katkestame, kui meie seda enne sõda tegime, siis ei sünni see sellepärast, et meie oma põhimõtteid selles küsimuses muutnud oleksime, vaid et meie hädasunnil ajuti selt maksvate oludega kontsessiooni teeme. See teadmine peab olema ka naisterahval, kes raskejalgsuse katkestamise palvega arsti poole pöörab.

4. Ühtki arsti ei või seaduslikult sundida raskejalgsust katkestama, kui see antud juhul tema veendumusele vastu räägib.

Kõik need seisukohad, mis arstide poolt avaldati ja mis esialgul komisjoni poolt arvesse võeti, on aga nüüd praegusest redaktsioonist täiesti välja jäetud, nii et ainult arstiseaduses ettenähtud juhtudel jääb praegu aborditegemise võimalus tervishoidlikkudel põhjustel maksma, kuna aga seaduse poolt lubamatu karistuse alla kuulub. Seda puudust selles seaduses aitaks kõrvaldada minu poolt ettepanud redaktsiooni vastuvõtmine. Sellepärast ma loodan, et just rahva tervishoidlikkuse mõttes see ettepanek Riigikogu poolt vastuvõtmist leiab.

K o h t u m i n i s t e r T. K a l b u s: Aus-tatud Riigikogu liikmed! Kõik need seisukohad, mis härra Jõeäär ette kandis, olid komisjonis põhjalikult läbirääkimisel ja kaalumisel. Ma ei kavatse nende üksikasjalikkude põhjenduste juures peatuda, vaid tahaksin lühidalt järgmist öelda: kõigepealt peab olema abort põhimõttelikult karistatav. Kõik komisjonist osavõtjad ei teadnud ühtki riiki, kus see põhimõttelikult lubatud oleks, ja meie Eestis oleksime siis esimesed, kes seda põhimõttelikult lubaksime. Küll on arvesse võetud neid asjaolusid, mis tingivad kergemat karistamist, ja seaduseelnõu võimaldab seda. Paragrahv näeb ette aresti mitte üle kuue kuu, see tähendab, ühest päevast kuni kuue kuuni. Kõiki asjaolusid arvesse võttes võib kohus määrata ka üks päev aresti.

See ettepanek, mille härra Jõeäär tegi, et esimese kolme kuu kestel on raskejalgsuse katkestamine lubatud, ei ole vastuvõetav, sest et seda tähtaega ei saa täpselt kindlaks teha. Vististi ka Saksa arstide esindaja härra Ströhm ütles, et enam-vähem võib kindlaks teha. Kuid kriminaalseadustikus ei saa opereerida sellega, mis ainult enam-vähem kindel on. Arstid aga ütlevad, et seda täpselt kindlaks teha ei saa. Pealegi näeb seadus veel § 46. üldosas ette, et kui abort on tehtud tervislikkudel põhjustel, ei lange aborditegija üldse karistuse alla. Kõiki neid küsimusi võib lahendada arstiseaduses,

kuid igal juhul mitte kriminaalseadusega. Kui komisjon hakkas kõiki neid härra Jõeääre poolt ettetoodud juhte kirja panema, siis oli üldse võimata kriminaalseadustikule redaktiooni leida, ja nagu ma juba tähendasin, on see arstiseaduse asi ja tuleks siin välja jätta. Kui kõiki neid asjaolusid arvesse võtta, siis arvan mina, et see seadus praeguse maksva korraga võrreldes väga humanne on, karistusemäärad on väga väikesed, ja kuigi põhimõttelikult abort keelatud, siis karistus iseenesest õieti midagi ei ole. Ja teiseks on veel kohtutel võimalus § 775. põhjal pöörata Vabariigi Valitsuse poole armuandmise korras, nii et ei ole mingit mõtet meil niisugust korda maksuma

panna, mida meie teistes riikides kuskil ei tea olema, ja meie peaksime nõnda öelda katset tegema. Sellepärast teen ettepaneku, see parandus tagasi lükata.

Juhataja **R. Penno**: (Hüüded: Lõpetada!) On ettepanek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **O. Liigand**.

Abisekretär **J. Piiskar**.

